

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

**VLIV MÉDIÍ PŘI FORMOVÁNÍ HODNOTOVÉHO
ŽEBŘÍČKU DOSPÍVAJÍCÍCH**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Lenka Součková**

**Vypracoval:
Milan Kubica**

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Vliv médií při formování hodnotového žebříčku dospívajících zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce. Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 25.dubna 2012

.....
Podpis

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Lence Součkové za metodickou pomoc a za velkou trpělivost, kterou projevovala po celou dobu naší spolupráce při zpracovávání mé bakalářské práce.

Také bych chtěl touto cestou poděkovat všem pedagogům, kteří mě na zpracování této bakalářské práce připravili.

Milan Kubica

OBSAH

I. Teoretická část

Úvod	6
1. Hodnoty	8
1.1. Chápání hodnot	9
1.2. Vznik hodnot	10
1.3. Význam hodnot	11
2. Žebříček hodnot v různých etapách vývoje naší společnosti	13
2.1. Vývoj žebříčku hodnot v Československu v období 1918 – 1969	13
2.2. Vývoj žebříčku hodnot v Československu v období 1970 - 1989	15
2.3. Vývoj žebříčku hodnot v Československu a v České republice po roce 1989	17
3. Dospívající	19
3.1. Význam fáze dospívání ve vývoji člověka	20
3.2. Dospívající v různých etapách vývoje naší společnosti	21
3.3. Struktura a orientace současné mládeže	27
4. Média	29
4.1 Charakteristika a vývoj médií	29
4.2. Postavení a vliv medií ve společnosti	31
4.3. Vliv médií na utváření hodnotového žebříčku u dospívajících	33

II. Praktická část

5. Empirický výzkum	37
5.1. Stanovení hypotéz	37
5.2. Prezentace výsledků dotazníku č. 1	38
5.3. Dílčí závěr	54
5.4. Prezentace dotazníku č. 2	54
5.5. Dílčí závěr	55
Závěr	57
Resumé	62
Anotace	63
Klíčová slova	63
Annotation	63
Key words	63
Seznam použité literatury	64
Seznam příloh	65

Úvod

Naše společnost ve 20. století prošla několika společenskými, politickými a ekonomickými změnami, které vždy poměrně razantně zasáhly do života obyvatel této země. Tyto proměny probíhají i v současnosti, tedy, ve 21. století. Vzhledem k těmto zvratům, které byly naprosto zásadní, protože vždy znamenaly velký obrat v orientaci společnosti, a to jak politické, ekonomické, tak i kulturní, se tedy nelze vyhnout srovnání těchto jednotlivých etap, ve kterých se média vyvíjela, měnil se způsob a cíle uplatňování jejich vlivu na obyvatele a hlavně probíhal a do současné doby probíhá stále rychlejší a bouřlivější rozvoj různých informačních technologií. S tím jde samozřejmě ruku v ruce jejich rostoucí vliv na život společnosti, vývoj kultury, formování názorů a v neposlední řadě právě ovlivňují i utváření žebříčku hodnot ve společnosti, zvláště pak u dospívajících mladých lidí. Tato skupina obyvatel naší republiky je, podle mého názoru, působením všech možných médií zasažena nejvíce. Slovo „zasažena“ používám zcela záměrně.

Ve své práci bych chtěl co nejobjektivněji popsat vývoj médií v Československu a později v České republice. Dále bych chtěl zdokumentovat, jak se vyvíjelo jejich postavení ve společnosti a jak byly a jsou využívána k ovlivňování myšlení, formování názorů a hodnot lidí, zejména mladé generace. Vzhledem k těmto událostem se pokusím o srovnání, jak se vyvíjel žebříček hodnot mladých lidí v různých etapách života naší společnosti, až po současnou dobu. Svou prací bych chtěl ukázat, jakými změnami muselo procházet myšlení mladých dospívajících lidí, zejména těch, kteří prožívali v určitém čase intenzivní proměny, jako byla období po roce 1948 a roce 1989. Srovnáním těchto etap života naší společnosti, bych chtěl dospět k závěru, jaká vlastně dnešní mládež je, jaké vyznává hodnoty a jak se dívá na svět kolem sebe a jakým způsobem je hodnotí. Budu se snažit najít odpověď na otázku, jak silný vliv má na dospívající generaci při procesu formování žebříčku hodnot jejich okolí, zejména média, ale také rodina a v neposlední řadě škola. K tomu bych si dovilil využít vlastních zkušeností, které jsem získal v rodině jako vychovávaný a zároveň i zkušenosti z výchovy svého vlastního syna. V hledání odpovědí na položené otázky, se chci rozhodně vyhnout mentorování a tvrzení, že dnešní mládež je horší, než byla naše generace. Práce by měla být zakončena objektivním konstatováním, jací tedy naši současní dospívající jsou a jak mají nastaven hodnotový žebříček. V samém závěru

práce se pokusím o vyslovení určité prognózy, jakým směrem se bude formování hodnot dospívajících ubírat.

Cílem mé bakalářské práce je tedy objektivně popsat vliv médií na formování hodnotového žebříčku dospívající generace, charakterizovat jak hluboko média zasahují (zasahovala) do života mladých lidí, jak dospívající tyto zásahy přijímají (přijímali) a jaké jsou možné následky tohoto působení (kladné i záporné).

Aby byl závěr práce co nejvíce objektivní, bude její součástí i dotazníkové šetření u určitého vzorku dospívající mládeže. Na základě srovnání jeho výsledků se pokusím vyslovit tvrzení, jaké hodnoty dnešní dospívající vyznávají.

I. Teoretická část

1. Hodnoty

Hned v úvodu, si musíme položit zásadní otázky: Co je to hodnota? Jaký význam má v lidském životě? Obecně lze říci, že pojem hodnota je možné vysvětlit několika různými způsoby. Hodnota může být výsledkem nebo také měřítkem hodnocení. Z pohledu ekonomů může být hodnota vyjádřena cenou, v rámci přírodních věd lze hodnotu vyjádřit číselnými výsledky a pro filozofa je hodnota to, co je pro jednotlivce nebo určitou skupinu, společnost důležité, čeho si váží nebo cení.¹ O hodnotách se pojednává s mnoha pochybnostmi a někdy zároveň s přesvědčením o jejich klíčovém významu pro existenci skupiny, společnosti, ale i osobnosti, společenského uspořádání a jistot či nejistot. Vycházejme z faktu, že hodnoty jsou atributem existence každé sociální jednotky od osobnosti, přes skupinu, instituci, sociální vrstvu, společenství až po společnost v hranicích určitého státu i společnost širší. Se slovem hodnota je spojena vždy jakási vážnost, důležitost, něco, co je pozoruhodné. Hodnotami jako by nemohlo být nic obyčejného. Neustále se hovoří o „hodnotách této doby“ nebo o „trvalých hodnotách“ nebo dokonce o „krizi hodnot“. Hodnoty, které byly vznešené včera, mohou být zítra vnímány úplně jinak. Vznešenost či nízkost dodává hodnotám srovnání s určitým modelem.² Vždyť ať už se hodnotami rozumí cokoli, vždy v nějaké míře představují jeden ze stavebních kamenů motivací, chování, utváření vztahů a struktur ve společnosti i všech jejích částech. Určitá hodnotová struktura charakterizuje dobu, epochu, ale i generaci. Je jedním ze zdrojů kultury a kulturnosti. Může být zdrojem či překážkou pro změny ve společnosti, může vytvářet zdroje pro růst napětí, ale také bezradnosti či dokonce anomie – stavu bez kořenů a řádů. Přijetí určitých hodnot je zdrojem specifikací cílů a perspektiv, možností a nadějí, jistot a ztracení se v nepřehledné a nepochopitelné existenci. Hodnoty lze dělit na cílové a instrumentální. Cílové hodnoty se vztahují ke konečnému stavu, instrumentální hodnoty se týkají způsobů jednání přijatelných pro naplňování cílových hodnot. Jsou tudíž úzce spojeny s normami chování.

¹ www.encyklopedie.seznam.cz

² PRUDKÝ, L. a kol. Inventura hodnot, Praha: Nakladatelství Academia, 2009, ISBN 978-80-200-1751-2

1.1. Chápání hodnot

Hodnoty je třeba chápat i v souvislostech kultur a civilizací. Obecně platí, že předpokladem vzniku hodnot je hodnocení. Hodnoty jsou výsledkem hodnocení a zároveň zdrojem dalších hodnocení. Hodnocení je v nich vždy obsaženo. A samy musí být zároveň poznávány jako zdroje hodnocení. Avšak vzhledem k tomu, že hodnocení je předpokladem hodnot, nemohou být hodnoty hodnoceny. S tímto výrokem by bylo možné polemizovat, protože cílem této práce je poznání hodnot a jejich hodnocení. A současně předpokladem jejich plného poznání je poznat i jejich hodnotící dimenzi. Platí tu starý paradox: pro poznání oka nelze použít oko. Protože oko je předpokladem zraku, avšak současně není ve svém zorném poli.³ I zde bych s autorem ne zcela souhlasil. Například z hlediska medicínského, musím při zkoumání oka, použít zase oko. Jediná možnost je nastavit zrcadlo. To, zda poznáváme zrcadlo či oko, ale startuje další sadu paradoxů vyplývajících ze vztahů mezi zrcadlem a zrcadly. Čili: pokoušeli se hodnoty poznat, z poznávání samotného je poznat nelze. Poněvadž jeho součástí je i hodnocení a hodnoty nemohou být hodnoceny. Zároveň je poznávání předpokladem poznání. Zrcadla pro poznávání hodnot nejsou dosud „přesně vybroušená“. Pro každé poznávání hodnot je zřejmě potřeba využitelné zrcadlo znovu hledat, specifikovat a zpřesňovat.

Vymezení pojmu hodnot je mnohdy velmi různorodé. Například Max Scheller tvrdil, že hodnoty nejsou dílem člověka. Ty existují objektivně, ale prožíváme je subjektivně. Absolutní hodnota, může být různými subjekty prožívána nestejně. Může být vyšší nebo nižší.

Jindy o tom co jsou hodnoty, rozhoduje zpravidla subjekt sám. Hodnoty tedy tvoří, ale i objevuje. Podle toho je hodnota specifickým vztahem mezi člověkem a věcmi, jejímž základem je postoj přízně či nepřízně, touhy nebo odmítnutí, lásky nebo nenávisti apod.

Zdroji těchto vztahů mohou být:

- emocionalita lidské subjektivity – vliv úsudku, ale rozhodující jsou city a pocity
- svobodná volba – hodnoty existují v lidském nitru.
- svobodná volba jedince.
- svoboda je hlavní kategorií morálky.
- za volbu je každý zodpovědný.

³ PRUDKÝ, L. a kol. Inventura hodnot, Praha: Nakladatelství Academia, 2009, ISBN 978-80-200-1751-2

- aktivita a chování – hodnoty nejsou výsledkem poznání, ale původ mají v činnostech, kterými člověk usiluje o naplnění toho, co považuje za hodnotu.

Z toho plyne, že hodnoty jsou uváděny do života záměry.⁴

Pragmatici tvrdí, že se hodnotou může stát vše, co se subjekt rozhodne za hodnotu považovat. Další pohled na hodnoty může být křesťanské, židovské nebo antické chápání. Dále mohou být hodnoty chápány jako nástroj a výsledek skupinové kontroly. Jedná se o přesvědčení, že jednání jedince, musí odpovídat skupinovým zájmům. Když jedinec působí ve prospěch skupiny, náleží mu sociální odměna. Pokud nejedná ve prospěch skupiny, je skupinou potrestán. Člověk se tak učí, co je dobré a co špatné. Odměna ho stimuluje pozitivně a naopak trest ho vede k seberegulaci.

1.2. Vznik hodnot

Jak tedy hodnoty vznikají? Lze říci, že dvojím způsobem.

První způsob vzniku hodnot je, zjednodušeně řečeno, že jako hodnotové poselství může působit cokoli, co je přijímacím chápáno jako hodnotové vidění.

Druhý způsob vzniku hodnot je spojená s hodnotami jako konkrétním sociálním jevem. Zabývá se procesy ve vývoji sociálního subjektu (osobnosti, ale i společnosti, skupiny či instituce), které vedou k naplnění tohoto subjektu hodnotami určitého druhu. Jsou jádrem procesů, které se obvykle označují jako sociální učení. Jde o to, které hodnoty během sociálního učení přijímá osobnost za vlastní. Socializační hypotéza předpokládá dvě vzájemně podmíněné skutečnosti. Zaprvé – hodnoty se usazují v sociálním prostředí právě prostřednictvím socializace, zadruhé – hodnoty mají vysokou tendenci k neměnnosti, jsou rezistentní vůči změnám vlastně od „okamžiku“, kdy jsou subjektem přijaty za vlastní.

Při zkoumání socializace, jako procesu utváření hodnot, je nutné věnovat pozornost socializačním mediátorům, protože to jsou rozhodující vlivy na utváření hodnot. Konkrétní hodnotová poselství z nich vycházející a postupy, kterými se snaží tuto nabídku „vložit“ do objektů svého působení, musejí být předmětem zájmu každého výzkumu hodnot. Specifikací podoby a váhy působení mediátorů je možné podpořit či zpochybnit poznatky o existenci přijatých hodnotových struktur. Podoba, funkce a význam rodiny, školy, vrstevnické skupiny, zájmové skupiny, pracovních skupin,

⁴ PRUDKÝ, L. a kol. Inventura hodnot, Praha: Nakladatelství Academia, 2009, ISBN 978-80-200-1751-2

médií, převažující atmosféry ve společnosti (například v souvislosti s podobou, výklady a vahou svobody, otevřenosti, individualizace apod.), dalších širších společenských a politických vlivů, ale také různých událostí a prožitků, to jsou témata takového poznávání. Stejně tak jimi jsou osobní dispozice, ontogenetické a fylogenetické vlivy a samozřejmě kulturní vlivy, vlivy prostředí atd. Ale stejně tak i ve společenské dimenzi okolnosti vzniku a způsobu založení velké společenské změny (ve společnosti ČR např. v souvislosti s vyrovnáním se s minulostí po roce 1989). V jistém smyslu lze například na celou problematiku sociálního a kulturního kapitálu nahlížet jako na problematiku socializačních mediátorů a chápat je tak jako jedny z podstatných vlivů na utváření a přijímání hodnotových struktur.

1.3. Význam hodnot

Pokud je sociální subjekt poznamenán vyprázdněním (neexistencí) hodnot, je v přímém ohrožení života.⁵ Někaké hodnoty jsou lepší, než žádné. Hledání smysluplnosti nebo také hledání vlastního hodnotového zakotvení, vlastní svérázné hodnotové struktury je součástí podmínek existence každého subjektu od jednotlivce až po společenství, instituce apod. Když nenachází smysluplnost, ztrácí opodstatnění a zaniká. Nejde o dimenzi dobrého či špatného, krásného či odporného, úspěšného či neúspěšného, milovaného či nenáviděného, ale o dimenzi opodstatnění existence, protože je účasten na toku kultury. Vybírám z kulturní nabídky hodnot, transformuji je vlastní reflexí skutečnosti do svérázné podoby a obohacuji jimi kulturu.

Hodnoty mohou fungovat v mnoha dimenzích různě, přinejmenším jako:

- stavební kameny kultury
- součásti utváření obsahu sociálních fenoménů a vztahů
- jeden z definičních znaků osobnosti
- zdroj motivace chování
- součásti identifikátorů skupiny či etnika, společenství nebo i institucí
- zdroje sociální a kulturní soudržnosti
- zdroje a charakteristiky rozvrstvení a hierarchie společnosti
- atribut morálky

⁵ FRANKL, V. E. Člověk hledá smysl. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1994,

- základy politických filozofií a ideologií (přístupu ke světu jako ideologickému objektu)

Sociologický přístup k hodnotám charakterizuje hodnoty jako výsledek vztahu k jiným objektům, ale také jako výsledek vztahu k sobě samotnému (jako objektu sebehodnocení a reflexí podněcujících tvorbu hodnot).⁶

Proč byl věnován poměrně velký prostor vysvětlení pojmu „hodnota“? Protože to lze považovat za velice důležité pro část práce, kde se bude pracovat s pojmem „dospívající“. Vývojový úkol je zde formulován jako vytvoření identity vlastního já (ego – identity)⁷ a hodnoty hrají v tomto procesu významnou roli, protože podle mínění některých odborníků hodnoty nevznikají spontánně, ale může docházet k jejich vštěpování skrze výchovu.

⁶ PRUDKÝ, L. a kol. Inventura hodnot, Nakladatelství Academia, Praha 2009, ISBN 978-80-200-1751-2

⁷ MACEK, P. Adolescence, Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-747-7

2. Žebříček hodnot v různých etapách vývoje naší společnosti

V úvodu této kapitoly si položíme otázky, zda jsou hodnoty stále stejné a mění se jen jejich pořadí (žebříček) nebo se mění i samotné hodnoty.

Podle mnoha sociologických průzkumů různých institucí, které se touto problematikou zabývají, je odpověď relativně prostá: hodnoty zůstávají stejné, pouze se v průběhu času změnil jejich žebříček. Na základě těchto výzkumů lze konstatovat, že v naší společnosti patří mezi nedůležitější hodnoty život, zdraví, svoboda, láska, život v míru, ekonomická nezávislost, bezpečí, tolerance, víra, úspěch, demokracie, soutěž, řád, pravda, morálka, spravedlnost. Že mohou být hodnoty vnímány různě, je možné uvést na příkladu pracovníka v centrálním bankovníctví, pro kterého je významnou hodnotou nízká inflace, protože v České republice je prý uznávaný spíše ten, který šetří, než ten, který utrácí. Jako protiklad tohoto materialistického přístupu může být člověk, který zasvětil celý svůj život pomoci druhým, bez ohledu na vlastní prospěch.

Ať už se přesný obsah hodnot konkretizuje jakkoliv, měnící se hodnotové žebříčky jsou odrazem přirozeného vývoje. Většina lidí se obvykle shodne na souboru základních hodnot, různí lidé je obvykle na svých hodnotových žebříčcích seřadí různě. Zatímco pro někoho je největší hodnotou život, a tak se snaží přežít za každou cenu, jiní život za nejvyšší hodnotu nepovažují a jsou ochotní jej za vyšší hodnotu, například svobodu, položit. Každý člen společnosti přikládá různým hodnotám různou důležitost. S tím, jak se mění společnost a její členové, mění se i společenský žebříček hodnot. Fakt, že se změnou světa se může měnit i žebříček hodnot, by neměl být obecně vnímán jako problém. Konkrétní lidé však mohou být frustrováni z toho, že jejich individuální hodnoty nejsou totožné s hodnotami, které vyznává celá společnost. Důležitou charakteristikou žebříčků hodnot nemusí být jejich proměnlivost, ale naopak jejich závislost na minulosti. Problém změny žebříčku hodnot lze také interpretovat jako problém změny ideologií. A právě v tom, podle mého názoru, spočívaly problémy, které se odrážejí i do vývoje naší současné společnosti

2.1. Vývoj žebříčku hodnot v Československu v období 1918 – 1969

Jak bylo uvedeno již v úvodu práce, prošla ve své historii naše země několika zásadními zvraty, které vždy fatálním způsobem ovlivnily život lidí. Dramatické historické události ve vývoji Československa zasáhly zásadním a destruktivním

způsobem do životních drah celých generací. Události z let 1938 – 1945, 1948, 1968 a 1989 znamenaly narušení linearitu a kontinuity vývoje společnosti a tím také životních drah jednotlivců, generací, sociálních a vzdělanostních skupin. Tyto události zasáhly do společnosti a nějakým způsobem tuto společnost proměňovaly. V tom smyslu vlastně doposud zprostředkovaně působí na životní dráhy lidí.⁸ Jako základ můžeme použít vznik Československé republiky v roce 1918. Osvobození z područí rakousko – uherské říše zcela jistě posílilo národní uvědomění. Byl budován demokratický systém a byly zvyrazňovány historické tradice (například husitské hnutí). Rozvíjely se různé spolky (Sokol). Toto národní uvědomění se později promítlo do odhodlání občanů Československé republiky bránit svou zem před nacistickou hrozbou. Později, když byla republika okupována Německem, bylo mnoho lidí, kteří byli ochotni položit za svobodu národa i svůj vlastní život. Ať to byli letci ve službách RAF, členové speciálních výsadkových jednotek ve Velké Británii, nebo později vojáci 1. československého armádního sboru v Sovětském svazu, či lidé, kteří se zapojili do domácího odboje. Zde je nutno zdůraznit, že se mnohdy jednalo o velice mladé lidi, kteří byli stěží na prahu dospělosti. Svoboda národa, byla pro tyto mladé lidi, z nichž mnozí prošli například právě Sokolem, nejvyšší hodnotou. Cenili si ji více, než vlastní život a to vše s vědomím, že je čeká mučení, koncentrační tábor nebo smrt. V této souvislosti je možné uvést příběh s člověka, který se zapojil do domácího odboje, byť jenom tím, že dostal zprávu, kterou při cestě vlakem předal jinému člověku, kterého neznal. Byl to mladý člověk, asi ve věku osmnácti let. V té chvíli si možná ani neuvědomoval, jakému nebezpečí vystavuje sám sebe, svou početnou rodinu a obyvatele obce, ve které žil. O tom, že se takto zapojil do boje proti Němcům, začal hovořit, až krátce před svou smrtí v roce 1984. Nikdy neměl potřebu dávat své hrdinství nijak na obdiv. Právě ti, kteří přežili, se většinou vrátili do vlasti a chtěli se aktivně zapojit do obnovy republiky v krátkém období od roku 1945 do roku 1948. Bohužel mnozí z těchto mladých lidí, kteří nezahynuli ve válce, zemřeli ve vězení, protože neopustili své ideály a neodešli včas do zahraničí ze země, za jejíž svobodu nasazovali svoje životy.

Dalším zvratem v naší společnosti, byl 25. únor 1948, kdy se ujala moci Komunistická strana Československa. Vláda jedné strany trvala, s určitým pokusem o změnu v letech 1968 až 1969, po celých čtyřicet jedna let, až do roku 1989. Podle

⁸ SAK, P., SAKOVÁ, K., Mládež na křižovatce. Praha: Svoboda servis 2004, ISBN 80-86320-33-2

mínění některých odborníků právě toto období stále výrazně ovlivňuje i náš současný život. V rámci diskuze, která se uskutečnila na platformě Hnutí Lípa (např. Tomáš Halík, Jiří Pehe a další), zaznělo několik zajímavých názorů na toto téma. Podle některých diskutujících je důležitou charakteristikou žebříčku hodnot v průběhu transformace nikoliv jejich proměnlivost, ale naopak jejich závislost na minulosti. Komunistická ideologie podle některých diskutujících vstúpila do mysli lidí materialismus, kdy základním vztahem je vlastnění („peníze jsou bohem“). Zazněl však také opačný názor, že komunistická ideologie nezdevastovala hodnoty v České republice (Československu). Naopak, trvalá mělkost některých z nich (úcta k soukromému majetku, svoboda či demokracie) vytvořila podhoubí pro čtyřicet let totality. Komunismus tak prý nastavil zrcadlo našim stoletým hodnotám. Bylo konstatováno, že pod pláštíkem marxisticko – leninské ideologie přežívaly nejrůznější implicitní ideologie, tou nejobvyklejší byla ideologie přežití (přežít a nechat přežít). Rozdíl mezi vývojem společnosti spojeným s Pražským jarem a s Listopadem 1989 spočívá v tom, že Pražskému jaru předcházelo období bouřlivého tvůrčího intelektuálního a uměleckého „kvasu“, zatímco Listopadu předcházela stagnace.⁹

Po roce 1948 mnoho lidí uvěřilo, že budou budovat lepší společnost, kde nebude chudých, budou si všichni rovni, a kdo bude pracovat, ten se musí mít dobře (mnohokrát jsme to slyšeli v pohádkách). Proto většina mladých lidí v tomto přesvědčení nadšeně pracovala a zapojovala se do mládežnických organizací. V padesátých letech bylo dalším vývojem společnosti mnoho lidí zaskočeno. V šedesátých letech došlo k určitému uvolnění, které vyvrcholilo tzv. „Pražským jarem“. Po násilném ukončení tohoto procesu, nastala doba, kdy začali lidé více shromažďovat majetek a mnozí začali vést zvláštní život (viz další kapitola). To vše se samozřejmě dotýkalo i dospívající generace. Do období let 1970 až 1989, by se možná daly zasadit úvahy, které byly vyřčeny ve výše uvedené diskuzi.

2.2. Vývoj žebříčku hodnot v Československu v období 1970 - 1989

Jak tedy lidé v tomto období v Československé socialistické republice žili? Toto období bylo tedy nazýváno obdobím stagnace, protože společenské podmínky deformovaly nejen subjekt této stagnace, ale ovlivnily všechny společenské subjekty,

⁹ SAK,P. SAKOVÁ, K. Mládež na křižovatce. Praha: Svoboda servis 2004, ISBN 80-86320-33-2

sociální skupiny a lidí žijící v Československu. Ukázalo se, že v období stagnace se podařilo nejen zastavit autentické společenské procesy, ale i rozbít vysoký intelektuální potenciál, kterým československá společnost na konci šedesátých let disponovala.¹⁰ Jaké byly jejich hodnoty? Jak vypadal život rodiny s dospívajícím synem nebo dcerou? V předchozí části bylo zmíněno hromadění majetku. Mnozí rodiče, dá se říci cíleně, směřovali své děti do určitých učebních oborů., které byly, podle jejich mínění, atraktivní (číšník, automechanik, kadeřnice). Byly to obory, kde byl předpoklad, že mohou dělat tzv. „melouchy“ nebo dostávat spropitné a tím si výrazně přivydělat. Jiní, například na venkově, chtěli, aby děti šly do učebních oborů, které souvisely se zemědělstvím, protože zde byly různé naturální výhody. Byli však i lidé, kteří se snažili, aby jejich dítě dosáhlo určitého vzdělání. Nutno říci, že právě absolventi vysokých škol, měli mnohdy horší finanční podmínky, než jejich vrstevníci, pracující v některých „atraktivních dělnických oborech“. V té době zakládali rodiny velmi mladí lidé. Společnost jim to svou politikou umožňovala. Mladý muž, který se oženil již před vojenskou základní službou, tedy kolem 19. roku, dostal po návratu „stabilizační“ byt, práci v oboru a někdy ještě finanční příspěvek. Lidé si pořizovali auta, chaty, dostávali bezúročné půjčky na stavby rodinných domů. Úsměvný, ale pravdivý pohled na hodnoty mladých lidí z této doby, byl velmi přesně vykreslen v jednom z českých filmů, kde mladý inženýr ukazuje graf, který si vytvořil: „Svatba, zaměstnání s platem 2 300,- Kč brutto, podnikový byt, dovolená v Jugoslávii, první dítě, postup v zaměstnání, druhé dítě, atd). Dnes již určitě nevidíme v týdeníku pro mladé čtenáře inzerát: „Dívka 18 let, hledá mladého muže, nejraději vojáka z povolání nebo příslušníka SNB“. Za všechny tyto „výhody“ a „jistoty“ však byla očekávána loajalita ke zřízení. Byli lidé, kteří „vyčnívali“ z řady, ale většina se přizpůsobila. Mladí lidé hledali určitou svobodu například v trempování, kdy každý pátek odjížděl pověstný Posázavský Pacifik z nádraží Praha – Braník, napěchovaný mladými lidmi, kteří utíkali do přírody, nebo v účasti na koncertech různých hudebních skupin, které se netěšily přízni ideologů.

Pokusme se tedy shrnout, jaké hodnoty vyznávali mladí lidé v průběhu těchto let, protože tato doba není příliš vzdálená. Je možné tvrdit, že každý chtěl být zdravý. Většina chtěla založit rodinu, mít děti. To znamenalo rodinu zajistit, mít uspokojivé bydlení, solidní práci, dopřát si dovolenou. Cena za tyto jistoty? Odebrání svobody duševní práce, manuální práce byla používána jako trest pro nepřizpůsobivé

¹⁰ SAK, P. SAKOVÁ, K. Mládež na křižovatce. Praha: Svoboda servis 2004, ISBN 80-86320-33-2

intelektuály, odstranění tržního mechanismu a nivelace platů podryly osobní iniciativu, odstranění soukromého vlastnictví a svobody podnikání přerušily živý tok předání podniků, zkušeností a tradic, duševních i materiálních hodnot z generace na generaci a podryly tak jeden z hlavních zdrojů motivace k poctivé a pilné práci.¹¹

2.3. Vývoj žebříčku hodnot v Československu a v České republice po roce 1989

Jaká je situace dnes, tedy po roce 1989, kdy nastal další zásadní zvrat v naší společnosti? Jaký žebříček hodnot sdílí společnost a mladí lidé v současné době? Jak již bylo výše uvedeno, hodnoty se příliš neměnily, ale změnil se jejich žebříček, což je důsledek přirozeného vývoje. Mnozí věřili, že se v naší společnosti podaří přechod od ideologie přežívací k ideologii meritokratické. V počátečních fázích transformace v Československu a později v České republice vše nasvědčovalo tomu, že se tento přerod podaří, ale kolem roku 1996 přestali mít lidé víru v princip rovných šancí. Česká populace začala věřit, že v nerovné hře s nejasnými pravidly nemají šanci vyhrát, a tak se vrátila zpátky k rovnostářství. Například jedna ze základních hodnot tržního hospodářství, víra v úspěch, se oslabila tím, jak lidé v ČR často pochybují o legálnosti podnikání. Zakořenila se představa, že „podvádět a krást se vyplácí“.¹² To koresponduje s heslem, které se hojně používalo v minulém režimu: „Kdo neokrádá stát, okrádá rodinu“. Dalším problémem je podle sociologů otázka střední třídy, která by měla být podhoubím pro rozvoj hodnot, které poskytují demokracii potřebnou stabilitu i v dobách nepohody. Tyto „středostavovské ctnosti“ se u nás nemohly dostatečně rozvinout, protože je komunismus ničil a nový režim jim příliš prostoru k rozvoji nedal. Problém hodnot je tedy podle sociologů údajně problémem příliš úzké střední třídy. Problémem české společnosti se nezdá být krize hodnot jako taková (protože hodnoty se v průběhu transformace příliš neměnily), ale spíše krize nástrojů k praktickému prosazování, naplňování, žití těchto hodnot. Nástroji k prosazování hodnot jsou normy chování, média, umění, komunita, církev a především právo a jeho vynucování. V dnešní české společnosti existuje silné přesvědčení, že mladí lidé, nezatížení komunismem, přinesou obrat a „lepší“ hodnotový systém (který poté povede k „lepší“ společnosti). Realita je ale podle různých sociologických průzkumů jiná. Podle těchto průzkumů projevují naopak mladí lidé například větší míru tolerance ke lži než lidé starší. Vyskytuje se také

¹¹ HALÍK, T. K rozpravě o hodnotách, www.seznam.cz

¹² Hnutí lípa, Hodnoty v České společnosti, www.centrum.cz

názor, že někteří lidé používají hned několik hodnotových systémů a „přepínají“ je jako televizní programy.¹³ Mladá generace potřebuje vidět pozitivní vzory a zakusit, že změna starého stylu v nový se vyplácí, jak v oblasti osobního uspokojení, tak materiálního a morálního ocenění. Místo toho zakouší mladá generace neuvěřitelný nárůst ekonomické zločinnosti, která zůstává většinou bez potrestání. Neustálé zprávy o těchto záležitostech v médiích (bez patřičného odsouzení, a to jak ve smyslu právním, tak morálním) fixují a povyšují tyto jevy do oblasti normy, normálních věcí.¹⁴ To má za následek, že mladí lidé mají sice větší tendence ke změnám a novým teoriím, ale postupem času se ve většině případů stávají rovněž konformní, vracejí se k osvědčeným hodnotám rodičů, i když možná v trochu jiném kabátě.¹⁵ Tato tvrzení dávají prostor pro polemiku v další části práce.

¹³ SAK,P. SAKOVÁ,K. Mládež na křižovatce. Praha: Svoboda servis 2004, ISBN 80-86320-33-2

¹⁴ HALÍK,T. K rozpravě o hodnotách, www.seznam.cz

¹⁵ PRUDKÝ, L. a kol. Inventura hodnot, Praha: Nakladatelství Academia, 2009,ISBN 978-80-200-1751-2

3. Dospívající

Dospívání, adolescence, je odvozeno od latinského slovesa adolescens (dorůstat, dospívat, mohutnět). Jako termín označující určité období života člověka. Časově vyplňuje adolescence především druhé desetiletí života. Konkrétní časové vymezení a specifikace tohoto období se přitom u jednotlivých autorů různí.

V evropském pojetí psychologie se adolescence tradičně oddělovala od pubescence. Pubescence (v české terminologii dospívání) se pak obvykle ohraničuje časovým intervalem 11 – 15 let.

Adolescence (v české terminologii mládí) je většinou datována od 15 do 20 let, někdy až do 22 let. Zpravidla se adolescencí označuje celé období mezi dětstvím a dospělostí.

Adolescence je dospívání i mládí současně, odlišuje se od ostatních životních etap a současně je vnitřně diferencovaná. Všeobecný konsenzus je v tom, že je užitečné toto období dále rozdělovat a rozlišovat v jeho rámci na tři fáze: časnou adolescenci v časovém rozmezí 10 – 13 let, střední adolescenci vymezenou přibližně intervalem 14 – 16 let a pozdní adolescenci od 17 do 20 let případně i déle.

- **Časná adolescence** – nastartování pohlavního dozrávání a ve většině případů také ukončení
- **Střední adolescence** – z psychologického hlediska je to období hledání osobní identity, tj. vlastní jedinečnosti a autentičnosti.
- **Pozdní adolescence** – většina dospívajících ukončuje vzdělání a snaží se nalézt pracovní uplatnění. Cítí potřebu někam patřit, na něčem se podílet a něco s druhými sdílet.¹⁶

Trvalou charakteristikou adolescence zůstává, že je považována za most mezi dětstvím a dospělostí.

Z ontogenetického hlediska je jejím základním atributem dokončení pohlavního dozrávání, fyzický a duševní rozvoj (růst) a sociální učení v nejširším slova smyslu. Ve srovnání s předchozím obdobím dětství se výrazněji rozvíjejí základní schopnosti člověka jako symbolizace, anticipace, zástupné učení, sebereflexe a seberegulace. Zejména sebereflexe a seberegulace nabývají na významu a samy o sobě se stávají pro adolescenty významnou hodnotou.

¹⁶ MACEK, P. Adolescence, Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-747-7

3.1. Význam fáze dospívání ve vývoji člověka

Důvody, proč se adolescence začala zvyrazňovat jako samostatná fáze v ontogenetickém vývoji člověka, jsou především povahy sociologické, politické a kulturní. Rozpad feudální společnosti vedl k markantním sociálním změnám, které provázely nástup kapitalismu. Urbanizace, potřeba volné pracovní síly, migrace obyvatelstva a oddělení života v rodině od pracovní části dne mělo řadu sociálněpsychických důsledků. Styl života dospělých se postupně odděloval od stylu života dětí a období adolescence začalo mít specifický význam. Separace jednotlivých generací byla ve druhé polovině 19. století podporována zřízením nového systému všeobecného školství. Výchova a vzdělávání byly primárně chápány jako příprava na povolání a v tomto smyslu byly také institucionalizovány. Tento proces vyústil v oddělení sociálního světa mladých lidí. Projevilo se to v mnoha oblastech každodenního života, v trávení volného času, užívání médií a vytvoření specifické kultury a hodnot. Období adolescence se tak konstitovala jako relativně samostatná etapa v životním cyklu člověka. Rozvoj moderních společností vytvořil pro adolescenty nelehký úkol, jak porozumět tomu, co se má v jejich individuálním životě stát, a jak to úspěšně zvládnout. Navíc je potřeba připomenout, že zejména západoevropská a severoamerická kultura se stále více individualizovala a reflexe vlastní osobnosti začala měnit ohniska. Jestliže do 18. století bylo cílem lidské existence především křesťanské spasení, v průběhu 18. a zejména 19. století začaly jako významné hodnoty vystupovat soukromý život, pocit vlastní hodnoty a opravdovosti.

Adolescence tak získala, zejména v sledných desetiletích, zvláštní význam. Má svůj sociální, ekonomický, pedagogický, zdravotní i kulturní rozměr. Má rovněž svoji sociální reprezentaci a subjektivní hodnotu – jednak pro ty, kterých se bezprostředně týká, ale i pro generace, které již mají toto období za sebou či které teprve potká.

Podle E. H. Eriksona probíhá ontogenetický vývoj v osmi etapách (fázích), přičemž v každé vývojové etapě vznikají nové jevy a vlastnosti, které v předcházejících vývojových etapách neexistovaly. Adolescence je pátým z celkově osmi stádií životního cyklu. Vývojový úkol je zde formulován jako vytvoření identity vlastního já (ego – identity). Formování identity má svoje průběhy i v následujících třech stádiích, které zahrnují vývojové úkoly dospělosti a stáří. Ty se stávají součástí anticipace vlastní budoucnosti. Jejich přítomnost také dokumentuje, že utváření identity je chápáno jako celoživotní proces, nicméně pro adolescenci je to úkol centrální.

E. H. Erikson upozornil svojí teorií, že adolescence je svébytným a velmi důležitým stádiem ve vývoji osobnosti. Z jeho teorie je dále zřejmé, jak důležitá je vyváženost biologických, psychosociálních a kulturních faktorů vývoje, a také to, že období adolescence nelze vytrhnout z kontextu jak předchozího, tak ani následného vývoje. Neproběhne-li proces sebevymezení úspěšně, tj. nesjednotí-li adolescent svoje dřívější emocionální zkušenosti, reflektované potřeby i libidózní pocity, výkonové kapacity i identifikace do konzistentního celku, vzniká tzv. difuzní identita, tj. vlastně nepřítomnost či aktivní odmítání vymezení sebe samého jako jedinečného subjektu, odlišného od ostatních. Difuzní či rozptýlená identita se ve svých důsledcích často projeví až v následném stadiu, mladší dospělosti, kdy je vývojovým úkolem vytvoření intimity.

Difuzní (rozptýlená) identita – je stav, kdy člověk neprožívá krizi ani závazek. Nemá aktivní potřebu sebedefinování. Je snadno ovlivnitelný vrstevníky, mění často svoje názory a přesvědčení a mění i svoje chování, aby bylo v souladu s normami a očekáváními skupiny, které je právě členem. Proto je jeho sebehodnocení značně kolísavé, závisí na tom, jak na něj druzí reagují.

Status získání či dosažení identity – provází zážitek krize hledání a pochybností jedince při současné snaze řešit otázku svých závazků. Spojuje tak svoji minulost, přítomnost a budoucnost ve smysluplný celek, zažívá kontinuitu a sebeakceptaci, posiluje svoje já a v konečné fázi je schopen sexuální intimity.¹⁷ Z výše uvedeného lze poměrně jasně odvodit, že adolescence je skutečně významným obdobím v životě člověka. Z hlediska dalšího utváření osobnosti možná nejdůležitější.

3.2. Dospívající v různých etapách vývoje naší společnosti

K zákonitostem společenského vývoje patří propojenost střídání generací a společensko – historických změn, protože tyto změny potřebují svého subjektivního činitele. Sociální a politická pozice jednotlivých generací (mladé, střední, staré) a jejich úloha ve společenských procesech ovlivňují nejen společenskou dynamiku, ale i aktuální stav společnosti. Pozice generací svým způsobem charakterizuje společnost. Zvláště pohled na mladou generaci je pro danou dobu symptomatický. Padesátá a devadesátá léta jsou spojena s adorací společenské funkce mladé generace. Vždyť

¹⁷MACEK, P. Adolescence, Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-747-7

revoluce je vždy do značné míry dílem zásluhou pokrokové mládeže, která vybojovala proti konzervativním starším generacím nový společenský pořádek. Každá další mladá generace znova a znova slyší na to, že je lepší, vzdělanější, morálnější a pokrokovější než byly generace před nimi. Bez hledu na obsah tohoto pokroku je mládež v čele nových společenských hnutí, ať jde o fašismus v Německu, nastupující komunismus v padesátých letech či postkomunistický liberalismus v letech devadesátých u nás. Každý převrat či revoluce je historickou šancí pro mladou generaci, protože oproti starším generacím nemá minulost ani v sociologickém, ale ani v kádrovacím smyslu slova. Nezatížena minulostí, ale ani životní zkušeností nejlépe naplňuje nová politická hesla a vize.¹⁸

Jak již bylo uvedeno v samém úvodu této práce, byl vývoj naší společnosti poznamenán zásadními zvraty. Pod vlivem těchto událostí se také vyvíjela mladá generace. V kapitole o hodnotách bylo zmíněno, že po vzniku Československé republiky v roce 1918 zavládlo silné národní hnutí. Mládež byla organizována například v Sokole nebo skautském hnutí a je třeba zdůraznit, že na základě dobrovolnosti. Samozřejmě existovala dělnická mládež, křesťanská mládež a studentstvo.

Po roce 1948 uvěřilo mnoho mladých lidí novým ideálům, které u mnohých vyvolaly budovatelské nadšení. Mládež se aktivně zapojovala do obnovy Československa. Postupem času byla státní mocí a stranickými orgány „utlumována“ činnost mládežnických organizací spojených s předválečnou republikou (Skaut, Junák). Po vzoru Sovětského svazu vznikaly organizace jako Pionýr nebo Socialistický svaz mládeže, kam byla mládež nasměrována, a členství v těchto organizacích se stalo jakousi povinností a určitým předpokladem pro další uplatnění (např. přijetí ke studiu). Tělovýchovné jednoty a jiné zájmové organizace byly rovněž pod ideologickou kontrolu stranického aparátu. V době určitého uvolnění společenského klimatu v šedesátých letech 20. století, pronikly do Československa informace o různých subkulturách mládeže Západní Evropy a USA. Období těchto subkultur se začaly objevovat i v Československu. Vznikalo mnoho beatových skupin a oficiální tisk začal informovat například o hnutí hippies, které označoval jako „máničky“, „vlasatce“ či nekonformní mládež. Část příznivců tohoto hnutí se na počátku sedmdesátých let 20. století podílela na vzniku undergroundu v tehdejší Československu. V období normalizace byly tyto, pro režim nežádoucí subkultury mládeže, opět potlačovány.

¹⁸ SAK, P. Proměny české mládeže, Praha: Nakladatelství Petrklič, 2000. ISBN 80-7229-042-8

Hnutí hippie začalo postupně upadat, ale nedá se říci, že by zcela zaniklo. I v současné době existují komuny, které na hippies navazují. V sedmdesátých a v části osmdesátých let byly stěžejními organizacemi, kde se mohla mládež realizovat, stále Pionýr, SSM, ČSTV, Svazarm a další instituce kontrolované státní mocí a stranickým aparátem. Naštěstí bylo mezi mládeží dostatek „vynalézavců“, kteří za pomoci příslušníků střední, ale mnohdy i starší generace, vytvářeli různé zájmové skupiny skryté pod oficiálními organizacemi. Jako příklad lze uvést turistické oddíly, kde se pod záštitou Pionýrské organizace, udržovaly tradice skautského hnutí. V rámci SSM existoval například tzv. Turf-club, kde byli sdružení příznivci dostihového sportu v Československu (Jezdecký sport byl ideology v ČSSR vnímán jako určitý druh buržoazní zábavy). Scházely se zde všechny generace od dospívajících, až po padesátníky. Že se zde nediskutovalo o výstavbě socialistické společnosti, bylo více než zřejmé. Jedním z příznaků prohlubující se krize komunistického režimu v Československu byl právě vzrůst spontánního a neformálního zájmu mládeže o veřejné aktivity, které vznikaly v osmdesátých letech v různých společenských oblastech.¹⁹

Na místě je proto potřeba vysvětlit, proč je věnován poměrně značný prostor popisu různých subkultur mládeže. Jedním z důvodů je skutečnost, že dospívající se často snaží realizovat a hledat své „já“ v rámci subkultur mládeže, což lze hodnotit kladně (navazují se nová přátelství, vznikají hudební kapely, projekty, fankluby apod.). S nejrůznějšími subkulturami mládeže se může identifikovat část vrstevnických skupin, které se díky své dynamice stávají v období adolescence unikátním a nezastupitelným výchovným činitelem a mohou se podílet na fungování těchto subkultur. Právě vrstevnické skupiny na bázi subkultur mládeže mají neodmyslitelné místo v procesu socializace. Při socializaci si jedinci osvojují pravidla chování, soubor názorů, hodnot a postojů.²⁰ Vzhledem k tomu, že tato práce je zaměřena na vliv médií na žebříček hodnot dospívajících, je třeba zdůraznit, že velký význam na vznik subkultur mládeže a šíření jejich myšlenek, mají právě média. Díky médiím pronikaly, i přes cenzuru, do Československa informace o existenci subkultur mládeže v zahraničí a byly inspirací pro jejich vznik na našem území. Bouřlivý rozvoj subkultur mládeže a nejrůznějších životních stylů nastal v Československu a později v České republice až v období po roce 1989, kdy došlo i k rychlému rozvoji všech médií. Následně jsou tedy uvedeny

¹⁹ SMOLÍK, J. Subkultury mládeže, uvedení do problematiky, Praha: Granada Publishing, 2010, ISBN 978-80-247-2907-7

²⁰ HEWSTONE, M., STROEBE, W. Sociální psychologie. Moderní učebnice psychologie, Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5

nejdůležitější subkultury mládeže, které se etablovaly na našem území v různých etapách vývoje naší společnosti.²¹

Hippies - navázali v šedesátých letech na odkaz beat generation, hlásající mír, lásku a nenásilí. Jejich hlavním politickým tématem bylo odmítání války ve Vietnamu, odmítání rasismu a imperialismu. Hnutí vzniklo na území USA.

V tehdejší Československu se v polovině šedesátých let 20. století dostávalo poměrně málo informací o americké mládeži. Informace byly cenzurované a zkreslené. Subkultura hippies se tak objevila i v Československu, ale stejně jako v USA, byla československá veřejnost konfrontována již s beat generation. Na přelomu let 1967/1968 začal o hippies informovat i oficiální tisk, který se zaměřoval na klasické atributy této subkultury (volnou lásku, drogy). Mezi skupinami, inklinujícími k hippies, byli často vysokoškoláci, kteří odmítali pronásledování za vizáž a nekonformní názory. Projevy tehdejší tzv. alternativní mládeže se v osmdesátých letech objevovaly především na zdi na Velkopřevorském náměstí na malostranské Kampě, která se stala pamětním místem – symbolickým hrobem Johna Lennona. Pokud lze hodnotit subkulturu hippies v ČSSR, je třeba konstatovat, že existovaly spíše jednotlivé party, které filosofii hippies přizpůsobily realitě tehdejšího Československa. Filosofie hippies přetrvává, ale hippies z šedesátých let jsou minulostí.²²

Skinheads - v roce 1968 se v Anglii vytvořila nová subkultura, která byla kvůli svému vzhledu, původu a agresivnímu jednání, protikladem dlouhovlasých hippie. V roce 1969 se masově vžil název skinheads, volně přeloženo holé hlavy. V češtině se používá název holé lebky. Příčiny vzniku skinheads jsou spatřovány například v úspěchu, nejistotě, absenci soukmenovství apod. Skinheads jsou přitažliví nejen pro tzv. working vlase, ale i pro lidi s vyšším vzděláním. Po roce 1989 se subkultura skinheads rozšířila i do tzv. postkomunistického prostoru. V Československu ve druhé polovině osmdesátých let oslovoval mládežnickou dělnickou třídu především metal, výrazem provokace a odporu proti systému byl hlavně punk. Na českém území se první příslušníci hnutí skinheads objevili počátkem druhé poloviny osmdesátých let. Stabilnější party vznikly především v Praze, Liberci, v severních Čechách, v Plzni, v Brně a na Českomoravské vrchovině. V roce 1988 vznikla v Praze první skutečně česká skinheadská skupina Orlík. Specifikem stylu skinheads v ČR bylo, že zde

²¹ SMOLÍK, J. Subkultury mládeže, uvedení do problematiky, Praha: Granada Publishing, 2010, ISBN 978-80-247-2907-7

²² SMOLÍK, J. Subkultury mládeže, uvedení do problematiky, Praha: Granada Publishing, 2010, ISBN 978-80-247-2907-7

v prvních fázích vývoje subkultury měli vůdčí úlohu a silné zastoupení studenti a intelektuálové, na rozdíl od čistě dělnických kořenů skinheads v západní Evropě a USA. Již na jaře roku 1990 se v republice konstituovaly první skinheadské party. V současné době uvádí Ministerstvo vnitra ČR, že počet příznivců skinheads se v ČR pohybuje kolem 5 000 osob, které se profilují do dvou proudů, apolitického a ultrapravicového (nacionálněsocialistického).

Fotbaloví chuligáni - na konci sedmdesátých let došlo v Anglii k symbióze mezi subkulturou skinheads a fotbalových chuligánů. Fotbal byl pro tyto lidi jednou z dominantních událostí týdne. Fotbalové zápasy začalo provázet intenzivní násilí jak v jejich průběhu, tak i před jejich zahájením nebo po jejich skončení. Přestože je fotbalové chuligánství často vztahováno pouze k Anglii, lze konstatovat, že v posledních letech patří k neproblematičtějším příznivcům v Evropě fanoušci řeckých, chorvatských, polských, německých a ruských klubů. V České republice proběhly dvě etapy vývoje fotbalového chuligánství. První je možné nazvat „pre – chuligánskou etapou neorganizovaného fotbalového násilí, výtržností a vandalismu“. Druhou etapu lze charakterizovat jako „moderní“ fotbalové chuligánství organizovaných gangů. Projevy chuligánského násilí na českých (tehdy československých) fotbalových hřištích a v jejich hledištích a okolí se objevovaly již ve druhé polovině 20. století. Ve druhé polovině devadesátých let začala v ČR etapa moderního fotbalového chuligánství organizovaných gangů, charakterizovaná cílenou činností stabilních skupiny. Podle výzkumu, který proběhl přímo v tzv. „kotlích“ fotbalových fans, bylo zjištěno, že poměrně velkou skupinu (35,7) tvoří mládež ve věku 10 až 19 let.

Punk - výraz punk se spojil s punk rockem, aby byl označením pro fanouška této subkultury i hudebního stylu, který se snaží šokovat a provokovat nejenom pomocí své specifické image. Idea punk byla projevem snahy městské dělnické a studentské mládeže o autenticitu a přirozenost ve svém cítění a projevu. Klasické punkové období bylo v letech 1977 až 1984. Od roku 1985 do současné doby se jedná o postpunkové období. Poměrně primitivní hudba a militantní rétorika hudebních skupin našla odezvu v širších vrstvách nespokojené mládeže a vytvořila se punková subkultura. Vycházela především z totálního odmítání společenských konvencí a norem ve spojení s nihilistickým náhledem na svět. V Československu se objevil punk zcela neočekávaně a překvapivě koncem sedmdesátých let. V roce 1983 bylo ze strany SNB registrováno asi 200 příznivců punk rocku. Paradoxem bylo, že patrony vystoupení punkových skupin se stávaly organizace ROH a SSM.

Graffiti - fenomén graffiti se poprvé objevil v médiích v roce 1971. Kolébkou graffiti byl New York v USA. Většinou se o graffiti hovoří v souvislosti se specifickými výtvary lidí, kteří se označují za writery či sprejery a tvoří značně heterogenní subkulturu. Proč se mládež věnuje graffiti? Existují různé názory, zda jde o umělecký protest adolescentů a mladých dospělých proti špatné, fádňi architektuře, nebo o podvědomou obranu proti nadutosti a hlouposti konzumní společnosti. Graffiti jsou také velmi úzce spojeni hiphopovou scénou. Pro hip hop je charakteristické volné sportovní oblečení, sportovní obuv, kšiltovka, zlaté řetězy, tmavé brýle atp. Hip hop je spojen i se skateboardingem či snowboardingem, i když to nemusí být pravidlem. V Československu se graffiti objevilo až po roce 1989. Stejně jako v zahraničí, je spojeno s hip hopen. Také na domácí scéně hrají důležitou roli graffiti časopisy ze zahraničí. Graffiti subkultura je do značné míry internacionalizovaná. Tvorba českých wraiterů se pravidelně objevuje např. v německých, polských nebo francouzských graffiti časopisech. Stejně jako jiné subkultury mládeže, i graffiti zaujímá prostor na nejrůznějších internetových stránkách, kde jsou prezentovány jednotlivé výtvary.

Metal - mládež vnímá metal nejenom jako hudbu, ale často i jako zcela specifickou subkulturu nebo přímo životní názor či svéráznou filozofii. Většina autorů věnující se fenoménu metalu začíná historii této subkultury 13. února 1970, Kdy vyšlo album Paranoid kapely Black Sabbath. Metalová image spočívá v dlouhých vlasech, džínovém či koženém oblečení, mnohdy podmalovaných očích a provokativních nápisech na tričkách. Metal bývá také spojován s konzumací alkoholu či přímo drogami. I zde však existují proudy, které psychotropní látky odmítají. V Československu se objevil v šedesátých letech tzv. bigbít, jako předchůdce metalu. Ten se více rozšířil v průběhu osmdesátých let minulého století. Metalisté byli v té době médii prezentováni jako příživníci a protisocialističtí živlové. I když metal dosáhl vrcholu v letech 1987 – 1989, existuje dodnes i v České republice.

Gotická subkultura - gotická subkultura vznikla počátkem osmdesátých let a byla spjata s punkem. Pro tuto subkulturu je charakteristické obdivování temnoty a tajemna. Temnota se objevuje v básních, písních, myšlenkách nebo v zálibě navštěvovat hřbitovy. Oblíbenou barvou je černá, což se projevuje nejen v oblékání, ale i v líčení (světlý make – up a černé oční stíny). V České republice je podle odhadu několik set příznivců tohoto stylu, i když image gothic rocku je rozšířena mnohem více.

Emo - emo styl se v poslední době dostal do popředí zájmu u dospívající mládeže (i v důsledku médií pro – náctileté). Emo styl je považován za post - styl gothic

rocku. Představitelé emo stylu jsou hodnoceni jako melancholičtí, frustrovaní a psychicky nevyrovnaní. Emo je spjat s hudební scénou v USA a od devadesátých let 20. století se tento styl i v evropských státech. Nyní se dá hovořit o celosvětovém fenoménu. Většina „emařů“ si uvědomuje, co je život a smrt. V těch životních příbězích teenagerů, ve kterých se objevuje vážné sebepoškození, či snad dokonce sebevražda, hraje emo doprovodnou, nikoli determinující roli. Emo styl jako takový je podstatný především pro mládež ve věku 10 – 17 let.²³

Taneční scéna - vzniku této subkultury předcházela v Anglii tzv. travellerská hnutí, která však od svého vrcholu v šedesátých letech 20. století začala upadat. Travelleri se začali v Anglii opět objevovat začátkem osmdesátých let. Jednou z hlavních pohnutek subkultury byl odpor k neustálé honbě za hospodářským růstem, která v celkovém důsledku přinese globální zkázu. Současná taneční scéna se skládá z několika hudebních stylů, přičemž jednotlivé hranice mezi těmito styly nejsou přesně dané. Vzhledem k dynamice vývoje elektronické hudby a samotnému principu jeho vzniku jsou rozdíly mezi mnohými žánry pro laika nerozeznatelné a i hudebníci je někdy označují intuitivně. Za vyhraněné hudební styly jsou považovány acid house, acid jazz, ambient, breakbeat, jungle, house, garage, techno a trance. V České republice se první techno parties konaly v roce 1992 v Praze a později se šířily po celém území našeho státu. První velká house párty se odehrála v roce 1994 v Praze. Techno scéna je také spojována se skupinou omamných látek nazývajících se taneční nebo party drogy.

3.3. Struktura a orientace současné mládeže

Charakterizovat jednoduše mládež 21. století je poměrně obtížný úkol. Svoji roli sehrává i tzv. kult mládí, který má vliv na fakt, že se mezi mládež počítají i osoby, jež by před několika desítkami let do této kategorie rozhodně nepatřily. Toto oddalování dospělosti je vnímáno jako tzv. pluralizace věku mládeže (za konec tohoto období je uváděn i věk 32 let).²⁴ S tímto tvrzením se lze ztotožnit. Ve společnosti je viditelné, že mladí lidé odkládají některá rozhodnutí, kdy mají převzít odpovědnost za „něco“ nebo za „někoho“ (založit rodinu, mít děti). Dokonce je možné sledovat, jak se poměrně značná část mladé populace, drží u rodičů. Nabízí se srovnání s dobou před rokem 1989. Tehdy, jak bylo uvedeno v kapitole „Vývoj žebříčku hodnot v Československu v období

²³ SMOLÍK, J. Subkultury mládeže, uvedení do problematiky, Praha: Granada Publishing, 2010, ISBN 978-80-247-2907-7

²⁴ ONDREJKOVIČ, P. Negatívne stránky individualizácie mládeže, Bratislava: Pedagogická fakulta UK, 1997

1970 – 1989“, v té době zakládali rodiny velmi mladí lidé a odpoutávali se, do určité míry, od svých rodičů. Toto odpoutání bylo například u chlapců způsobováno často tím, že vykonávali základní vojenskou službu, mnohdy velmi daleko od místa trvalého bydliště. Významnou roli v tomto odpoutávání hrála samozřejmě politika státní moci, kdy byla mladá manželství zvýhodňována půjčkami, přidělováním bytů apod. V současné době politika státu tomuto způsobu osamostatňování příliš nenahrává. Dnešní mládež má však jiné možnosti. Mladí lidé mohou svobodněji vyjadřovat své názory, mohou volně cestovat, studovat a pracovat v zahraničí (pokud na to mají finanční prostředky). V zahraničí získávají životní zkušenosti, které mohou využít po návratu domů nebo se mohou usadit v jiné zemi bez obav, že se nebudou moci vrátit. Mají možnost se volně zapojovat do života v různých subkulturách (uvedeno výše) bez pocitu strachu, že budou za tuto angažovanost perzekvováni. Pochopitelně pokud nejde o organizaci, která se svou činností dostává do rozporu se zákonnými normami ČR. Lze konstatovat, že struktura dnešní mládeže je velice pestrá. Kromě výše vyjmenovaných subkultur, řekněme základních, lze uvést ještě další (squoteři, komínáři, Antifa, Skaut a mnoho dalších). Vyprofilovala se levicově i pravicově zaměřená mládež a vrátila se také mládež křesťanská. Někteří mladí lidé inklinují k východním náboženstvím. Vznik poměrně pestré palety subkultur mládeže, byl umožněn i díky médiím. Mnohá média však vycítila příležitost, a tyto subkultury mládeže se staly jejich cílovou skupinou, kterou se snaží komercionalizovat. V další části práce se tedy pokusíme objasnit, jak média pracují, jaký vliv mají, či nemají, na mládež (dospívající). Následně se budeme snažit zjistit, zda mají média skutečně zásadní vliv na žebříček hodnot dospívající mládeže nebo zda v tomto procesu stále hraje nejdůležitější roli rodina.

4. Média

V této kapitole, která pojednává o médiích, bude věnována pozornost více způsobu jejich práce a působení na společnost, než popisování jejich struktury (ta je dostatečně známa a byla mnohokrát popsána). Proto bude v této práci výčtu médií a jejich vzniku, věnován pouze omezený prostor a budou uvedeny jen nejdůležitější základní údaje. Pokud tedy chceme hodnotit vliv médií na mládež, je velice důležité pochopit, jak média fungují, jakým způsobem pracují se zprávami a v jaké podobě je veřejnosti předkládají.

Když se na sklonku roku 1989 měnila politická mapa Evropy a před bývalým Československem se otevírala poslední etapa jeho existence, nevěděl v téhle zemi téměř nikdo, co znamená výraz „média veřejné služby“, jaké jsou možné důsledky komercializace a vulgarizace žurnalistiky, co je sitcom a jak vypadá „reality TV“. Noviny, rozhlas, a televize byly chápány především jako nástroje vlády a režimu, četly a sledovaly se s vědomím, že je třeba „hledat mezi řádky“, a jejich přeměna do demokratických poměrů byla spojována s nadějnými přívlasky jako „nezávislé“, „svobodné“ a „demokratické“. Výrazy jako „komercializace“ nebo „mediální manipulace“ byly výhradně spojovány s médii v „kapitalistické cizině“ a reklamou přerušované televizní vysílání se považovalo téměř za symbol nových poměrů.

Potom se život v československé, a o pár let později české společnosti začal rychle měnit. Najednou se objevily vlivy vedené především ohledy finančními a zájmy inzerentů, média se začala vyznačovat nepřehlédnutelnou a agresivní bulvární žurnalistikou, komerčním televizním vysíláním, úpadkem zpravodajství, komentářů i analýz, primitivizací obsahů, dramatickou personalizací politiky, politizací zpravodajství a dalšími projevy, o nichž se v zemích, ke kterým se tehdejší společnosti vymaňující se ze sféry sovětské dominance obracely jako k možným vzorům, kriticky a s obavami přemýšlelo, ale nebylo místo pro problematizující skeptické názory.²⁵

4.1 Charakteristika a vývoj médií

O „masových médiích“ se hovoří velmi často. Zpravidla se těmito výrazy rozumí periodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání, ale stále častěji také veřejně

²⁵ JIRÁK, J. KÖPPOVÁ, B., Masová média, Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-466-3

dostupná sdělení na internetu, ať se jedná o zpravodajské portály, uživatelské příspěvky (servery typu YouTube), individuální počiny (autorské blogy) nebo kontaktní sebezprezentační nástěnky (facebook). Masová média tedy mají velkou rozmanitost a mají společně to, že jsou obsahově univerzální, mají velkou popularitu a jsou v zásadě veřejné povahy. Samotný pojem masová média odkazuje, jak konstatuje britský sociolog médií Denis McQuail, k „*organizovaným prostředkům komunikování, jež je otevřené, děje se na dálku, dostává se v krátkém čase k mnoha lidem*“.

Média představují fascinující oblast poměrně rychle přijímaných a využívaných technologických inovací. Současně jsou to sociální instituce veřejného a politického života na straně jedné a prostředky naplnění soukromí a potřeby zábavy a rekreace na straně druhé. Jsou ale i svěbytnou formou kulturní produkce, jejíž některé aspekty jsou pro média typické. Zcela nepochybné je, že média se podílejí na podobě našeho každodenního života a jsou jedním z příznačných rysů naší současnosti. Média jako funkce či aspekt modernizace společnosti jsou daleko více spojena s modernizačním procesem samým, který probíhal v jednotlivých společnostech v různých dobách, v různé intenzitě a s akcentem na různé projevy. V některých společnostech byl silněji spojen s otázkou prosperity nastupující či rozvíjející se buržoazie a zhodnocením jejího ekonomického potenciálu, jinde, například v českém prostředí, byl silněji spojen s problematikou národní identity a státnosti.²⁶

Vývoj médií ve světě lze seřadit do etap:

- vznik tisku a předchůdců periodického tisku (do počátku 17. století). Rozvoj médií je však jistě spojen s rozvojem veřejné komunikace, ale její dějiny obecně sahají v evropském prostoru hluboko do antiky.
- vznik a počáteční vývoj periodicky vydávaného tisku (17. století) Začínají se objevovat tištěné noviny, které vycházely s určitou pravidelností.
- diferenciaci tištěných periodik (18. století). Urbanizace, růst vzdělanosti, rozšíření osvícenských idejí, s tím související rozvoj veřejnosti a politické uvědomělosti. Utvářela se ekonomická a politická emancipace měšťanské společnosti. Tisk se postupně stával prostředkem politické debaty a nástrojem měšťanstva v boji o politickou moc. Na sklonku 18. století se v boji o nezávislost ve vznikajících USA a v průběhu Velké francouzské revoluce,

²⁶ JIRÁK, J. KÖPPOVÁ, B., Masová média, Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-466-3

projevila politická síla tisku a potenciál šířit a přenášet poznatky a ideje a umožňovat veřejnou diskusi o politických tématech.

- rozvoj periodického tisku jako politického a ekonomického fenoménu (19. století). Toto století, které je charakterizováno jako „dlouhé století“ a jehož kontury určila Velká francouzská revoluce a ukončeno bylo změnami, které byly spojeny s výsledky první světové války ve druhém desetiletí 20. století, je někdy považováno za určující období pro vývoj médií v následném období až do nástupu síťových médií. Podle Jane Chapmanové byly různé části světa přitahovány k sobě raně moderními technologiemi, takže zeměkoule se stávala stále menším místem. Na úsvitu 20. století již byly železnice, telegrafní spojení, rotačky, telefony, psací stroje a řádkové sázecí stroje propojeny tak, že ovlivňovaly nejen rozsah a rychlost globálního šíření informací, ale i povahu a způsob prezentace příslušného obsahu.
- nástup a rozvoj obrazových a elektronických, respektive vysílacích médií (20. století) označované jako „krátké století“.

4.2. Postavení a vliv médií ve společnosti

Média sehrávají významnou roli při realizaci ústavního práva občanů na informace. Současně jsou jakousi „prodlouženou rukou“ občanů při kontrole moci, při kontrole správy věcí (a prostředků) veřejných. K tomu, aby mohl být zcela uveden do života zákon o svobodném přístupu k informacím, je především nutná existence „uvědomělého občana“, který si vědom svých práv.

Jaká je situace v současných českých médiích? Duální systém vysílání by měl občanům garantovat dva na sobě absolutně nezávislé zdroje informací. Jeden prostřednictvím soukromých televizních a rozhlasových stanic, druhý prostřednictvím veřejné služby. V soukromém sektoru (obdobně i u tisku) je transparentnost vlastnických vztahů nevyhnutelná proto, aby měl občan možnost dát si v případných krizových situacích do souvislosti postoj média se zájmem jeho majitelů. Ekonomická nezávislost médií je u nás komplikovaná i situací na reklamním trhu. Politické koalice mohou například přistoupit ke klientskému ovlivňování umístění reklamních prostředků ze společností napojených na stát do „loajálních“ médií. Tento způsob ovlivňování médií se čas od času objevuje, dnes je však více využíván politickými zájmovými skupinami s ekonomickými, než ideologickými prioritami.

Alternativním zdrojem informací v oblasti elektronických médií jsou pro občany veřejnoprávní média. Povinností legislativy je zabezpečit jejich ekonomickou nezávislost a stabilitu a zároveň veřejnou kontrolu. Z toho vyplývá, že skutečně veřejnoprávní média by měla být pro občana ještě větší zárukou realizace práva na informace, protože ekonomické snahy o ovlivnění, které jsou v případě soukromých médií pochopitelné, by neměly mít ve veřejnoprávních médiích šanci. Ve společnostech s dlouholetými demokratickými tradicemi je možnost ekonomických nátlaků na média (i soukromá) omezena, protože média nejsou nikdy natolik závislá na jednom inzerentovi, aby je mohl jeho odchod ohrozit. Současně má zveřejnění pokusu o ekonomické ovlivňování médií pro daného inzerenta nedožité společenské důsledky. Česká realita: Ve společnosti, kde není zákon vždy chápán jako neporušitelné tabu, lze těžko spoléhat na dodržování etiky.

Mají tedy média vliv nebo moc? Hromadné sdělovací prostředky mají nesporně vliv na formování veřejného mínění. V souvislosti s médii se často uvádí pojem „sedmá velmoc“. Poprvé bylo toto slovní spojení použito říšským kancléřem Otto von Bismarckem v šedesátých letech 19. století. Podle historických i současných zkušeností, jakož i podle názoru vícero odborníků na masovou komunikaci můžeme prohlásit, že média nemají moc, ale mají vliv.

Mít moc znamená mít možnost rozhodovat nebo být významným účastníkem rozhodování o osudech jiných lidí a mít možnost výsledné rozhodnutí násilím vynucovat různými sankčními mechanismy a mechanismy sociální kontroly.

Mít vliv znamená být pouze jedním z faktorů, které na rozhodování působí. Na získávání vlivu médií působí více faktorů. Svůj vliv si média mnohdy tvoří a rozšiřují prostřednictvím manipulačních prostředků, mezi které patří agenda-setting, řazení příspěvků, výběr fotografií, titulků...

Nejvlivnějším médiem je v současné době televize. Teoretikové v oblasti životního stylu dnes například tvrdí, že centrem hlavní obytné místnosti je televizor. V současnosti se objevují i hlasy, že televizor brzy v této pozici – v souvislosti s rozvojem internetu a dalších informačních technologií, vystřídá jakýsi centrální počítač. Jak se v televizi o někom řekne, že je podezřelý z podvodu, tak mu to zůstane, bez ohledu na to, zda to pravda je nebo není.²⁷ Média mohou poměrně lehce manipulovat se svými diváky, posluchači nebo čtenáři. Nejskrytější formou manipulace

²⁷JIRÁK, J. KÖPPOVÁ, B., Masová média, Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-466-3

je řazení zpráv. Například po příspěvku, jak se naše vláda dojemně a fantasticky stará o mladé rodiny a některý ministr jim odevzdává dárečky, se zařadí materiál z Maďarska, ze Slovenska, z Ameriky o tom, jak mladá nezaměstnaná rodina žebra někde na ulici, jak spadla na dno a nikdo jí nepomůže.

Vliv médií však není jen negativní. Je třeba si uvědomit, že média také poskytují prostor k vyjádření postojů, ať už se jakkoli rozlišují, vytvářejí tlak na veřejně činné osoby.

4.3. Vliv médií na utváření hodnotového žebříčku u dospívajících

Pro vysvětlení, jak mohou média působit na mládež, lze použít určitý psychoanalytický přístup. Vyslovíme-li slovo „psychoanalýza“, napadne nás Sigmund Freud. Sigmund Freud způsobil svého času tentýž krok vpřed, jako je objev vesmírných strun ve fyzice nebo objev částice existující paralelně na několika místech prostoru současně. Jinými slovy: *psychoanalýza se stala stejně převratnou vědní disciplínou jako kvantová fyzika*. Nahlížet na dnešní média z pohledu psychoanalýzy je sice na první pohled přinejmenším nezvyklé, ale to nic neubírá potřebě vysvětlit mnohé jevy v interaktivním prostoru „politika-politologie-média-společnost“ právě v terminologii nebo spíše v kategorii psychoanalytických postupů a metod. V tomto případě je možné začít konstatováním z dějin komunistické cenzury. Zatímco trojice tří židovských myslitelů Marx, Einstein a Freud neměla před bdělým zrakem totalitní cenzury sebemenší potíže, ba naopak, první ze jmenovaných se stal adorovanou a nezpochybnitelnou autoritou, a to doslova na všechno, tak Carl Gustav Jung u nás čtyřicet let nesměl vycházet. Jungova teorie, zakládající celou školu nebo svébytný směr psychoanalýzy, se svou teorií archetypu, vlivu mytologií, individuálního i kolektivního nevědomí natolik přiblížila teoriím náboženským, především přiznání vlivů vymykajících se možností lidského poznání, vnímání a chápání, způsobila, že jediným přijatelným směrem „nové psychologie“ se stal Sigmund Freud. Sexualizovaná kauzalita v lidském chování a determinace libidem byly marxisty snáze uchopitelné, než domnělou magií poznamenané Jungovy teorie o těžko proniknutelné bariéře mezi určujícím nevědomím a jednajícím vědomím.

Normalizační žurnalistika byla determinována dvěma podstatnými skutečnostmi. Za prvé přesným vymezením politických hranic v axiomu okupace jako bratrské pomoci spřátelených zemí pod vedením Sovětského svazu. Za druhé profesionálním

propadem k „druhé a třetí garnituře česko-slovenské žurnalistiky“, neboť její elita se stačila z pohledu nedelegované moci dokonale ideologicky znemožnit.

Pokud přijmeme psychoanalytickou teorii jungiánského směru persony, jako skutečné danosti a podoby osobnosti, masky jako vynucené společenské role, umožňující nekonfliktně žít nebo přežívat, a stínu jako souhrnu negativních vlastností působících destruktivně i sebedestruktivně, pak lze konstatovat, že česká žurnalistika osmdesátých let se stala jedinou polohou v podobě „masky“, zakrývající veškerou kontinuitu společenského vědomí a konec konců i svědomí. A stín neboli souhrn negativních vlastností, se stal normou, dokonce ceněnou a společensky více než přijatelnou, co odraz rezignace na jakoukoli osobní ambici s jiným, než materiálním cílem. V případě české mediální scény je to cesta od Jana Nerudy k mediálnímu comicsu, což je sice jev provázející celou západní žurnalistiku, ale v našem případě nabývá problém zcela specifické formy. Čtenář Frankfurter Allgemeine Zeitung, DIE WELT nebo divák německé ARD či ZDF se dočká komentáře nebo analýzy. V případě tiskovin bez jména autora, neboť individualita je podřízena renomé a zájmu redakce, respektive instituce po desetiletí budované prestiže. V našich krajích je tradiční přenesení debat nebo názorových kontroverzí do roviny osobní, a tak se v polemikách nudíme nad výpady a nad jízlivostmi k individualitě odpůrce, až se téma sporu záhy rozplyne a postupně vytvořené dvojice (nebo skupiny) odpůrců už dopředu signalizují, že jakákoli jejich srážka nebo obyčejné setkání na stránkách novin nebo obrazovce televize, je dopředu odsouzeno k apriornímu nesouhlasu se vším, co řekne nikoli partner v diskuzi, nýbrž věčný rival.

Druhým a možná ještě závažnějším principem malé působivosti médií na veřejné mínění je věčný omyl velkého množství novinářů, kteří se ani nepokoušejí o formulaci problému nebo obecného pohledu na názor, ale naopak považují svůj vlastní názor a momentální nápad, náladu nebo rozpoložení za jediné platnou pravdu „vyššího posvěcení“, ne-li rovnou za měřítko inteligence, jímž jsou poměřeni všichni, kteří případně nesouhlasí. Česká média nastoupila po roce 1989 nikoli cestu sanace a rehabilitace žurnalistiky, ale ochotně a nadšeně se vydala na scestí hned v několika směrech. Především: zaměnila svobodu slova s anarchií svobody slova. Každému a všem se začalo zdát, že je povinností říkat všechno - a to bohužel doslova. K tomu lze připočít i nadšenou a možná i někdy zoufalou snahu nahradit dosavadní servilitu a četná cenzurní omezení téměř povinností napadat bez ohledu nejenom na etiku, ale i na základní normy slušnosti všechny dosud nedotknutelné, především všechny, kteří se

tak či onak podílejí na státní (nebo regionální) moci. Až na čestné výjimky, se nikdo nesnažil dobu předjímat či vysvětlovat, a tak se odstartovala nepřehledná a věčná diskuze, až se deklarovaná sedmá velmoc a hlídací pes demokracie, proměnila v neškodný debaťní kroužek, v němž se nejhlasitěji chtěly prosadit hlasy věčné pravdy a nesmiřitelné zásady „padni komu padni“. Denní život dolehl na společnost rychleji a tíživěji než potřeba „vyrovnání se s minulostí“ a došlo ke klasickému psychologickému problému „vytěsnění“ se všemi následky pro případnou terapii.

Žádná společnost nebyla tak náchylná k přijetí role věčně nedospělého, čehož důkazem bylo neustálé tvrzení o mládí a křehkosti naší demokracie. Teprve přibližně deset let od roku 1989 se stalo hranicí, za níž bylo už více či méně trapné tvrdit, že naše demokracie je pořád batole, takže ryzí výmluvy na mládí sice ustaly, nenastala však ochota přiznat si, že diktatura ideologie byla nahrazena zákonitostmi peněz, a média se vrhla v předstírání úlohy kamikadze do odhalování nekonečných afér. Jinde média neměla ani trpělivost ani snahu sledovat aféru za aférou (alespoň ty, které za to stály) a jejich vývoj a neotřesitelnost viníků, kteří buď mizeli na Bahamách, jako důkaz toho, že míra zločinu je přímo úměrná míře osobní bezpečnosti, nebo se těšili domácí ochraně „liknavostí“ soudu, případně neexistencí dostatečné vůle přistoupit k sankcím. Česká společnost přesvědčena mediální scénou, že podmínky života se zhroutily do bezbřehého morálního marasmu a do hesla na potápějící se lodi nebo v prohrané bitvě zachraň se, kdo můžeš, začala být hluboce přesvědčena, že „za komunistů bývalo lépe, a ne-li lépe, jistě ne hůře. V jedné z předchozích kapitol bylo uvedeno, že mládež potřebuje vidět pozitivní vzory. V období let 1970 až 1989, byli, nejen mládeži, alespoň předkládáni jako vzor lidé z různých profesí (např. nejlepší dojička, vynikající zlepšovatel, horník, hutník). Tito lidé byli za svou práci s velkou pompou vyznamenáváni prezidentem ČSSR a byli odpovídajícím způsobem prezentováni v médiích. Ve většině případů to byli skutečně pracovití a poctiví lidé. Jak však bylo v té době zvykem, lidé si o tom mysleli své. V dnešní době, jakoby se pozitivní vzory z médií vytratily. Případné úspěchy, například sportovců, jsou prezentovány některými médii tak, že hokejisté vyhráli, protože Kanada nebyla kompletní. Tím berou lidem chuť, radovat se i z malých úspěchů. První stránky periodického tisku jsou zahlceny aférami nejrůznějšího druhu. První zprávou ve zpravodajské relaci komerčních TV, ale v poslední době bohužel i veřejnoprávních sdělovacích prostředků, bývá nějaká katastrofa nebo informace, že někdo něco ukradl. Velice těžko se zde hledají pozitivní zprávy. Na lidi se valí jedna hrůza za druhou. V létě tři dny neprší a média předpovídají

katastrofální sucho. Naopak tři dny prší a média varují před možnými záplavami. Bohužel stále více čtenářů a diváků čte, respektive sleduje spíše zprávy bulvárního charakteru bez náležitého komentáře. Člověk, který sleduje TV Nova a čte deník Blesk, musí být v neustálém stresu. Modelovým příkladem, kdy psychoanalýza dokázala svou potřebnost, se stal například „kult princezny Diany“. Kult dokazující, že mytologie je základním archetypem lidského konání a pohádka je jen nejsdělnější součástí mýtu. Krásná princezna, pronásledovaná zlým princem i zlou matkou královnou, která je schopna připravit i lest s otráveným jablkem, nakonec – přes ochranu dobrých a dobráckých lesních mužů, musí zahynout, aby byla vzkříšena, a když ne polibkem prince na bílém koni, tak ve vzpomínkách a daném příkladu věčně dojemného příběhu z červené knihovny. Sdělovací prostředky vyhodnotily přesně a účelně situaci a téměř průmyslově vyráběly „výsledný dojem“ a denně jej potvrzovaly naprosto bez ohledu na skutečnost nebo naději, že veřejnost v sobě vygeneruje imunologické látky proti manipulaci.

Lidská psychika se v zásadě po celá tisíciletí v zásadě nemění. Je vystavena vlivům dosud nevysvětlitelných skrytých zákonitostí a náporu vnějšího světa, jehož podstata zůstává táž. Mění se kulisy a kostýmy, nemění se člověk. My jsme ovšem první známou civilizací, která začala svou psychiku drtit tak masivně, tak brutálně, tak organizovaně a tak technicky rafinovaně. Evropský pan Obyčejný, paní Obyčejná a jejich Obyčejné děti se stali obětí války dinosaurů, informační brontosauři drtí vše, na co dupnou, a skočit do vody nepomůže, neboť tam číhá obří dravý žralok.

Informace se proměnily v nemilosrdného predátora, který se přemnožil nad hranici únosnosti. Vznikl, či spíše byl vytvořen, pozoruhodný efekt: Cenzura diktatur má obdobný důsledek jako nekontrolovatelné množství informací. Nikdo na světě není schopen takové množství informací přijímat, nikdo není schopen je verifikovat a nikdo není schopen navzájem selektovat pravdivá, dezinformační nebo úplně prolhaná sdělení, která získává z novin, televize, rozhlasu, internetu nebo dalších informačních zdrojů.

Na závěr této kapitoly si položíme otázky, zda jsou dnešní dospívající schopni čelit tlaku médií, jak informace vyhodnocují a jestli mají média skutečně tak významný vliv na formování žebříčku hodnot a životní styl mladých lidí, jak se sama domnívají. Praktická část této práce, by měla přinést na tyto otázky relevantní odpovědi.²⁸

²⁸ MEZULÁNÍK, R. Z vůle médií, Stati k novinářské teorii a praxi, Praha: HERMES, 2006, ISBN 80-903852-0-6

II. Praktická část

5. Empirický výzkum

Praktické šetření této práce je pokusem zmapovat, do jaké míry mohou ovlivňovat média vývoj žebříčku hodnot u dospívající mládeže. Jedná se o pokus prozkoumat, zda média ovlivňují například volnočasové aktivity, do jaké míry jsou rozhodujícím faktorem při utváření sociálních postojů a přejímání klíčových osob či příkladných vzorců a modelů chování. Snahou bylo provést i určitou introspekci do utváření vlastního názoru dospívající mládeže, při němž velmi zřetelně vystupuje vliv médií.

5.1. Stanovení hypotéz

S přihlédnutím k předešlým cílům byly stanoveny následující hypotézy:

H „Hodnoty jsou neměnné a mění nepouze jejich žebříček“

„ Média podstatně ovlivňují vývoj žebříčku hodnot dospívající mládeže.“

Výzkumný soubor

Šetření probíhalo na několika místech, v Praze, v menším městě a na venkově. Záměrně nebyl použit model výzkumu, kdy byli osloveni žáci jedné třídy, protože ti tvoří určitý monolit, kde lze předpokládat, že mají podobný okruh zájmů a určitý společný cíl, vzhledem k náplni jejich studia. Dále byla pro vyšší objektivitu výzkumu, kromě dvou dotazníků, využita metoda volného rozhovoru, aby se mohli respondenti k některým bodům přesněji vyjádřit.

Výzkumu se zúčastnilo celkem 30 dívek a chlapců ve věku 15 - 20 let z různých oborů a z odlišných rodinných poměrů. Dotazníky byly anonymní a autor této práce vždy požádal, u neplnoletých, o svolení jejich zákonné zástupce. Věk respondentů byl záměrně rozšířen, vzhledem k současnému názoru na dobu dospívání. Všichni dotazovaní byli řádně seznámeni s problematikou a účelem výzkumu. Výzkum probíhal v pozitivní atmosféře při svobodném rozhodování respondentů.

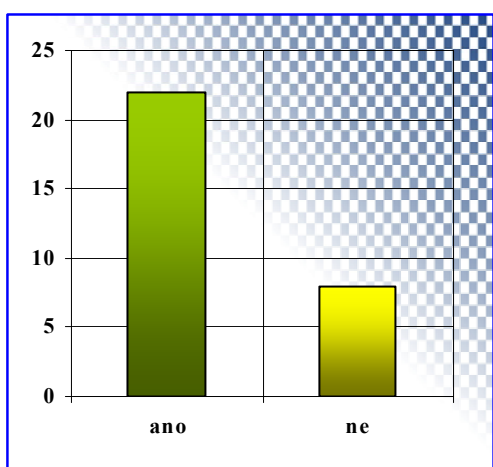
5.2 Prezentace výsledků dotazníku č. 1

Dotazník č.1 obsahoval 4 tématické okruhy s celkem 28 uzavřenými otázkami a s výrokovými podotázkami. Byla použita škála 1 – 7 a více, 1- 4 (*ano, velmi často, ne, nikdy*); u specificky zaměřených otázek byla zvolena škála 1 – 3 (*ano - ne - někdy, případně ano – ne - nevím*).

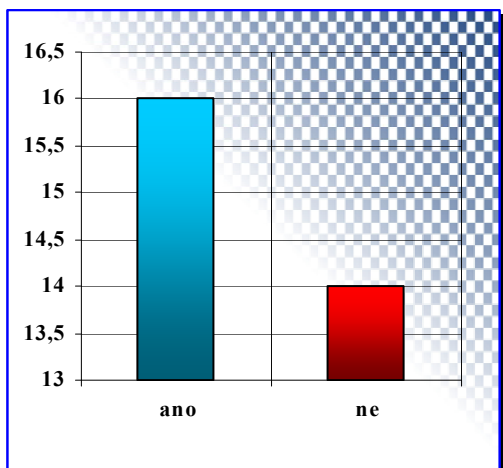
Získaná data z dotazníkového šetření byla zpracována následujícím způsobem: dvě otázky se stupnicí byly vyhodnoceny stanovením průměru součtu odpovědí a barevně vyznačeno přímo na číselné stupnici, přičemž výsledná čísla vyznačená *červeně* vyjadřují průměrný postoj dotazovaných jedinců. Otázky s preferencí různých údajů byly vyhodnoceny a zapracovány do sloupkových grafů.

I. Preference tištěných médií

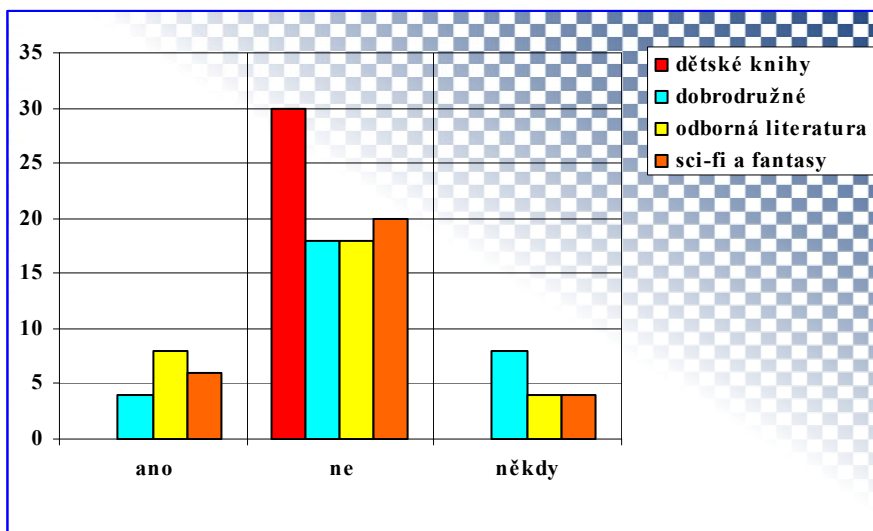
1. Četl ti někdo v dětství pohádky, říkadla...?

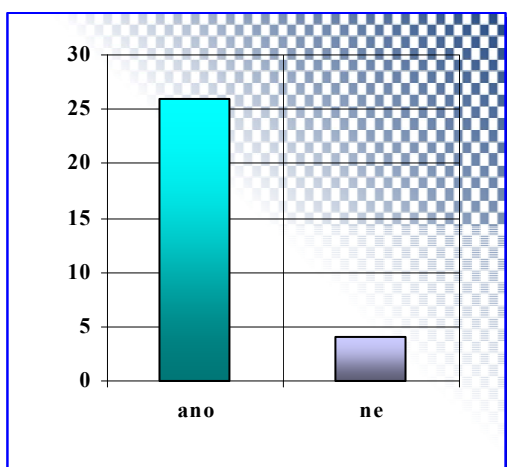
2. Čteš v současné době ve volném čase knihy?

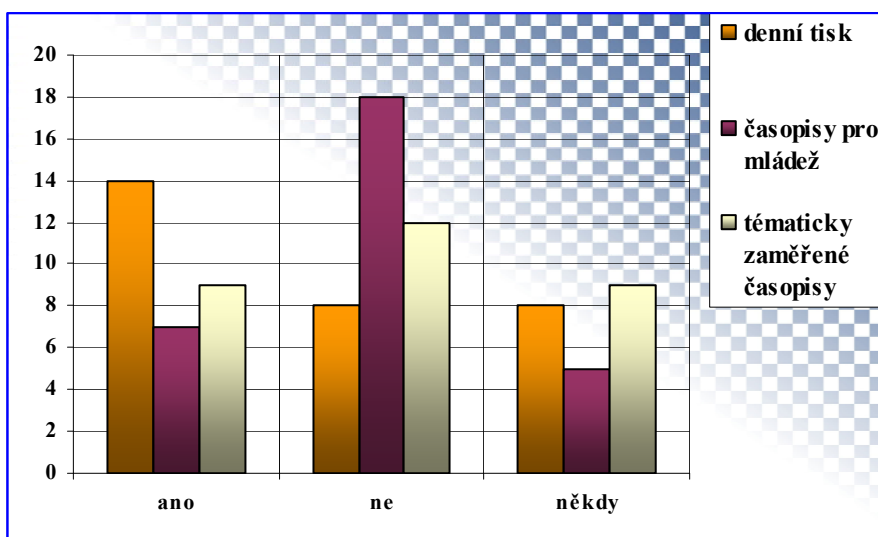
3. Jaké knihy čteš?

4. Čteš nějaký periodický tisk (noviny, časopisy)?

5. Jaký periodický tisk čteš?

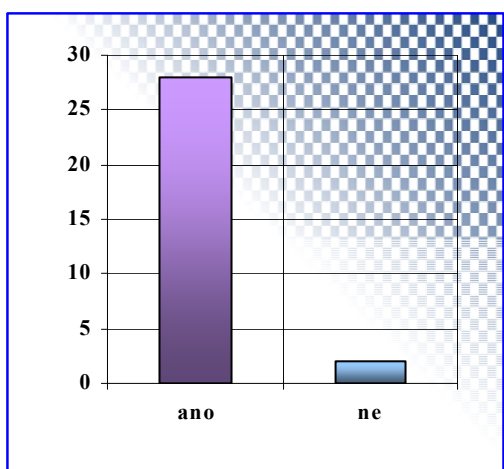

Dílčí hodnocení:

- podle součtu odpovědí lze konstatovat, že téměř polovina dotázaných dospívajících, ač většina uvádí, že jim byly v dětství čteny pohádky a říkadla, sama knihy nečte
- vyrovnaná je četba odborné a dobrodružné literatury, následuje literatura sci – fi a zcela byla respondenty odmítnuta literatura pro děti
- většina dotazovaných čte periodický tisk, kde převládá denní tisk, následují tématicky zaměřené časopisy a časopisy pro mládež

II. Preference televize a vizuálních nosičů

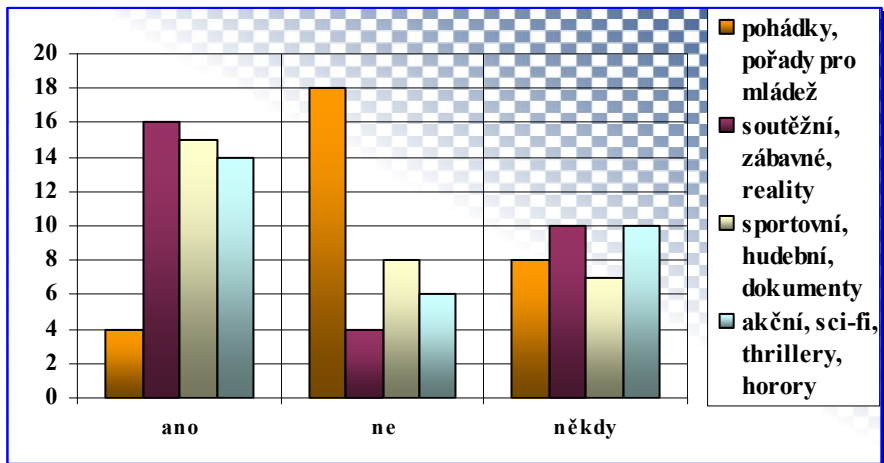
6. Díváš se na televizi?

7. Kolik času denně strávíš sledováním TV?

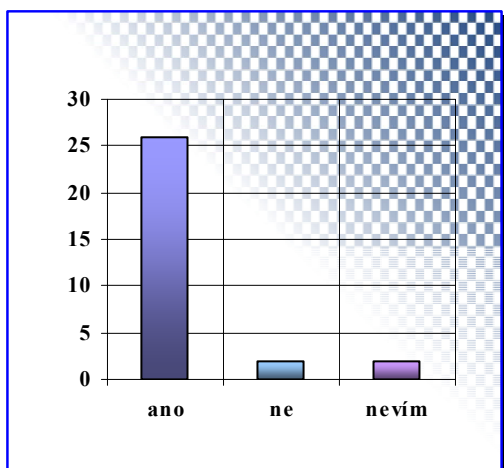
0h 1h **2h** 3h 4h 5h 6h 7h a více

8. Jaké pořady v TV nejčastěji a nejraději sleduješ?

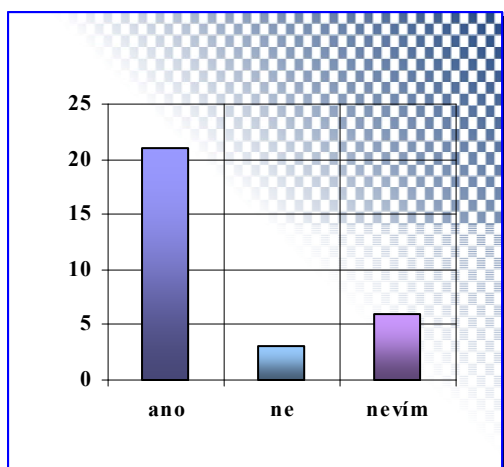

9. Do jaké míry souhlasíš s následujícími výroky?

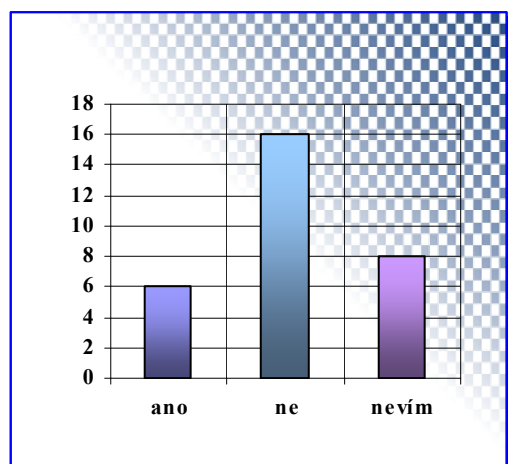
„TV sleduji kvůli novým informacím a poznatkům.“

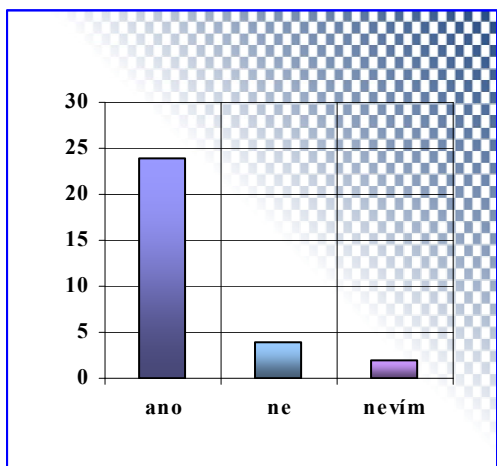
„Sledování TV mi poskytuje odpočinek a relaxaci.“

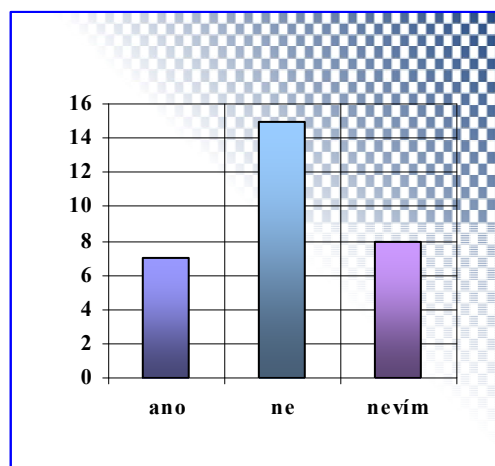
„Sledování TV mi dodává energii (kladnou nebo zápornou).“

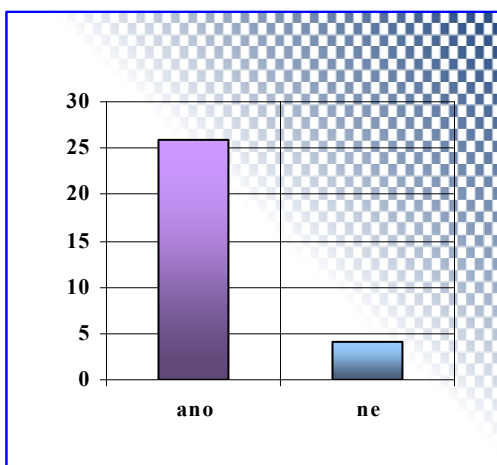
„TV sleduji hlavně pro zábavu.“

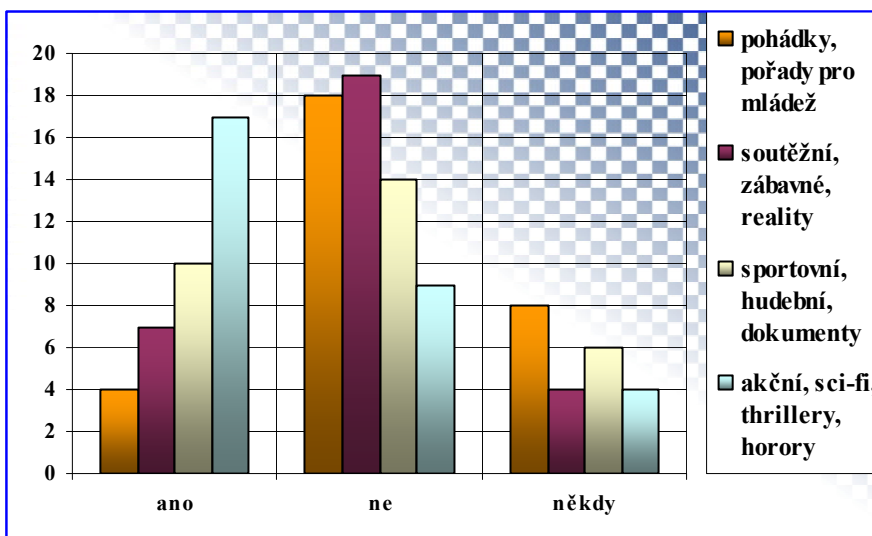
„Mé rodiče zajímá, co a jak často v TV sleduji.“

10. Sleduješ pořady také na VHS, DVD, Blue-ray disku...?

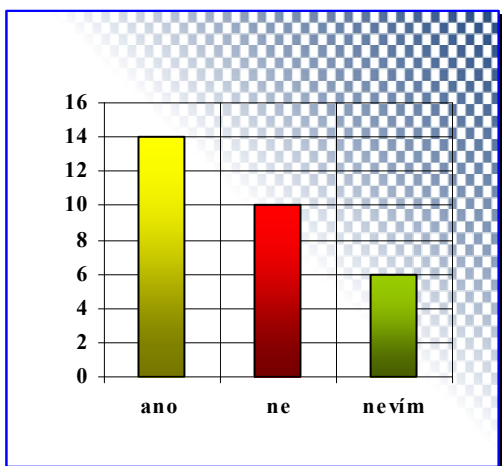

11. Jaké pořady na DVD nebo jiných nosičích sleduješ?

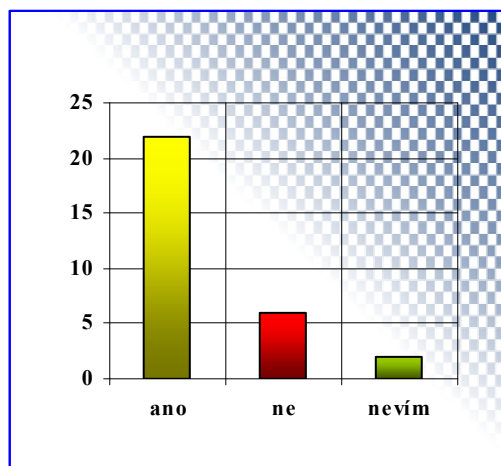

12. Do jaké míry souhlasíš s následujícími výroky?

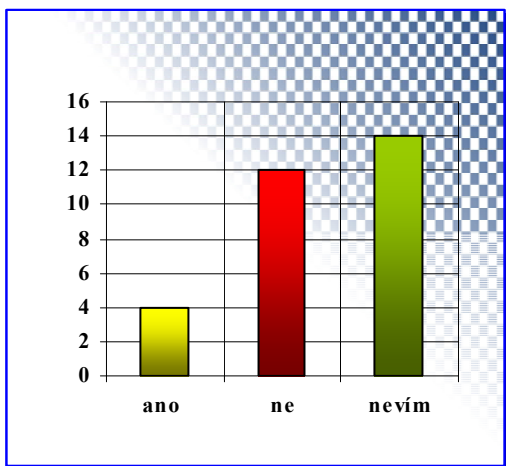
„DVD, VHS a jiné nosiče sleduji kvůli informacím a poznatkům.“

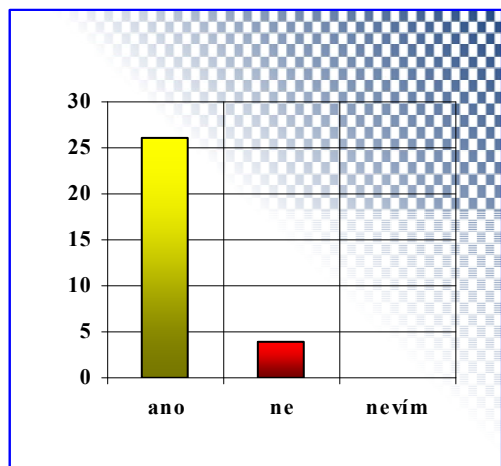
„Sledování DVD, VHS mi poskytuje odpočinek, relaxaci.“

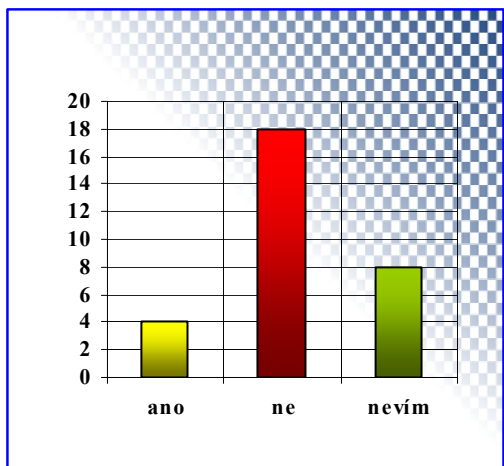
„DVD, VHS mi dodává energii (kladnou nebo zápornou).“

„DVD, VHS sleduji hlavně pro zábavu.“

„Mé rodiče zajímá, co a jak často na DVD,
VHS sleduji.“

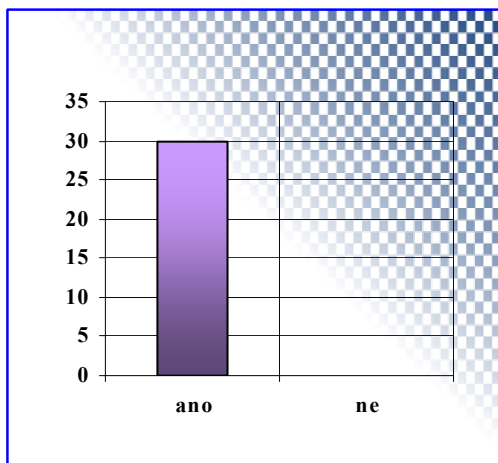

Dílčí hodnocení:

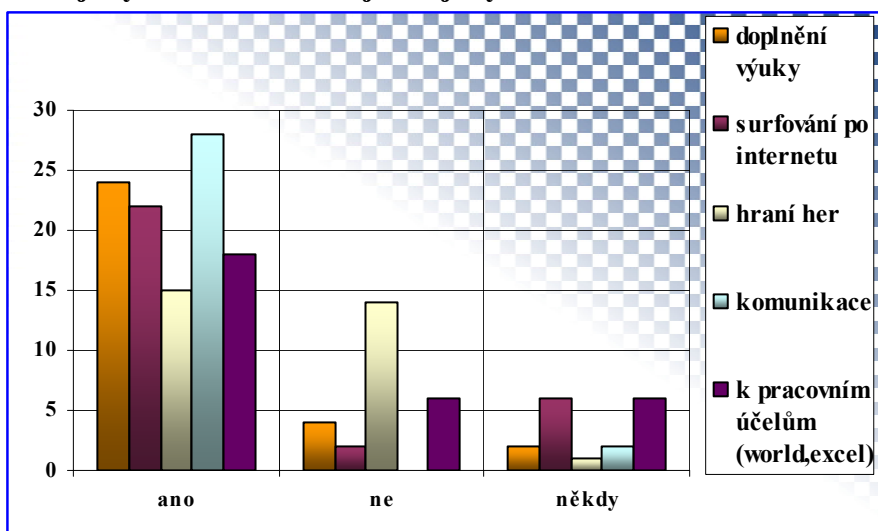
- z odpovědí vyplývá, že velká většina dospívajících sleduje televizi v průměru 2 hodiny denně
- respondenti preferují soutěžní a zábavné pořady, následují filmy, sportovní a hudební pořady, poslední jsou pohádky a pořady pro mládež
- většina všech dotazovaných je přesvědčena, že prostřednictvím TV získává nové informace, dále, že při sledování TV odpočívá a relaxuje a hledá zde zábavu, více než polovina respondentů se však domnívá, že TV nemá vliv na získávání energie
- sledování DVD a ostatních vizuálních nosičů věnují respondenti srovnatelný čas se sledováním TV
- obecně lze konstatovat, že DVD sleduje většina respondentů pro relaxaci
- převládají filmy, hudba, sport, pohádky

III. Preference počítače a internetu

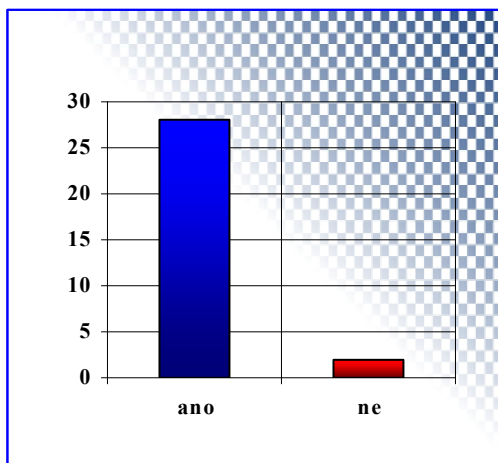
13. Používáš ve volném čase (mimo školu) PC?

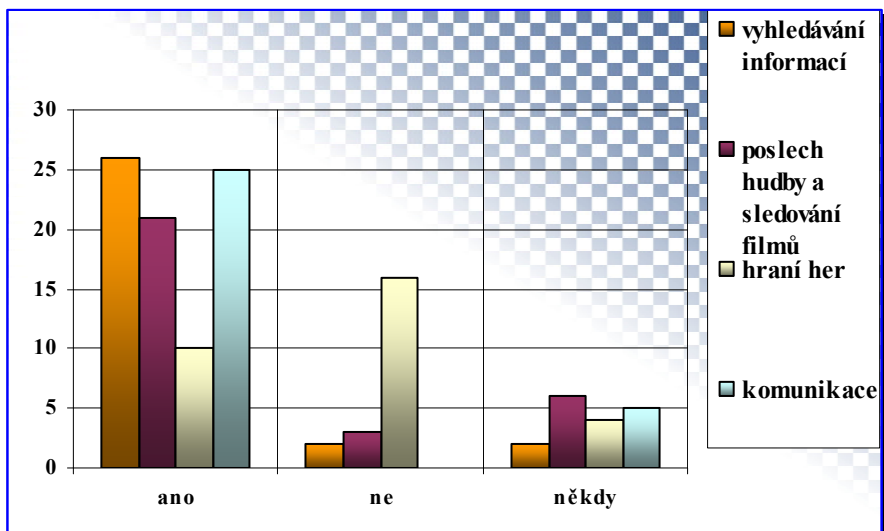
14. K jakým účelům PC nejčastěji využíváš?

15. Využíváš při práci na PC internet?

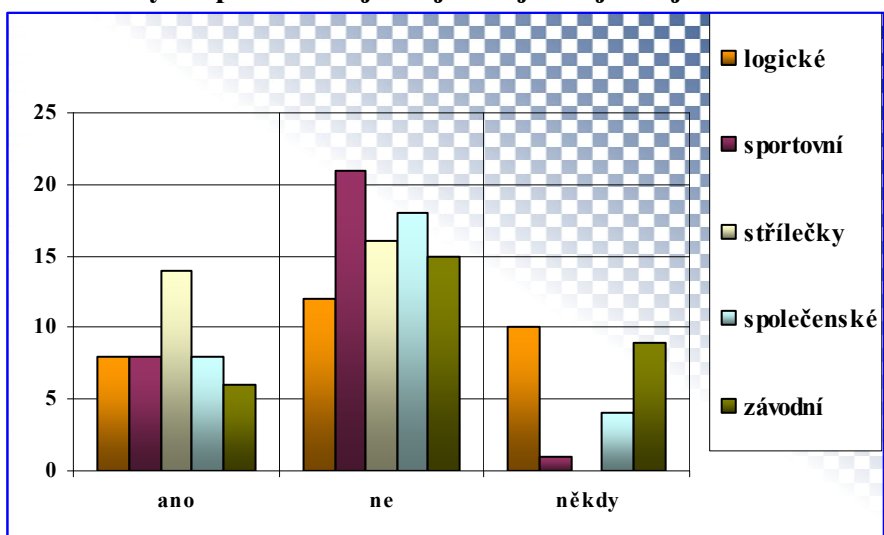
16. K jakým účelům nejčastěji využíváš internet?

17. Kolik času denně mimo školní výuku strávíš u PC?

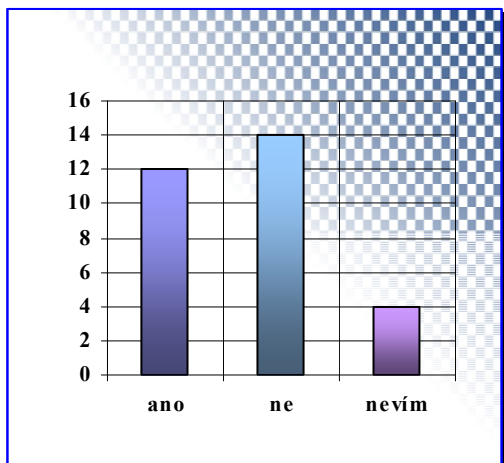
0h 1h 2h 3h **3,6h** 4h 5h 6h 7h a více

18. Jaké hry na počítači nejraději a nejčastěji hraješ?

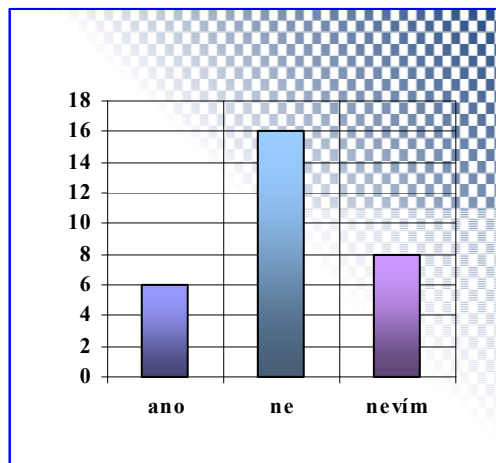

19. Do jaké míry souhlasíš s následujícími výroky?

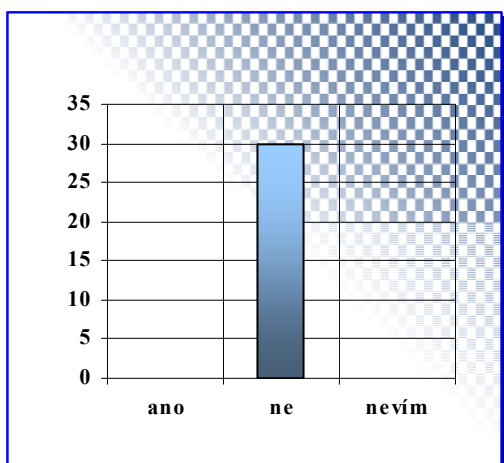
„Násilí a agresivita v médiích jsou mi velmi nepříjemné a zcela je odsuzuji.“

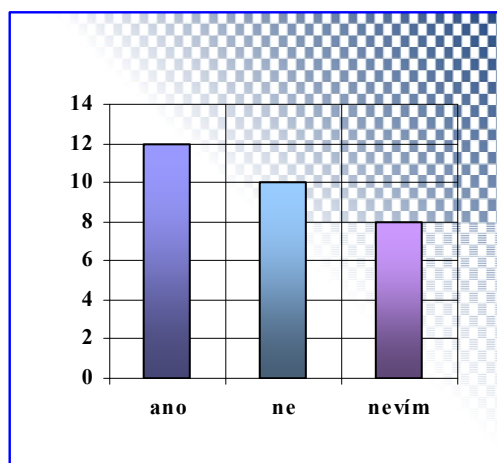
„Násilí a agresivita se mě osobně nedotýká, nevadí mi.“

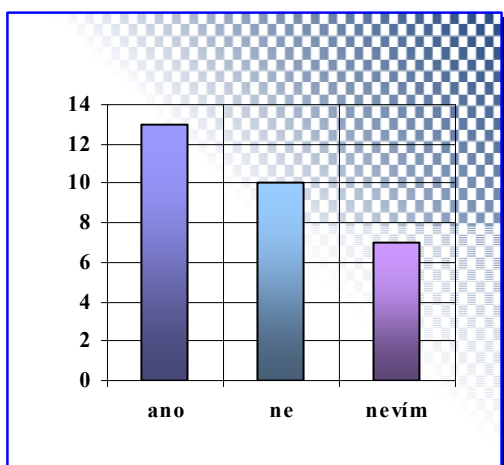
„V médiích aktivně vyhledávám tematiku násilí a agresivity.“

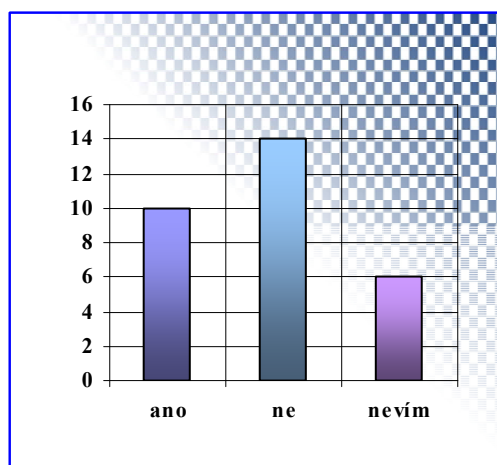
„V TV, v tisku a na internetu mi nejvíce vadí násilí a brutalita.“

„Vulgaritu v médiích hodnotím velmi negativně.“

„Nadměrné množství sexu a pornografie v médiích odsuzuji.“

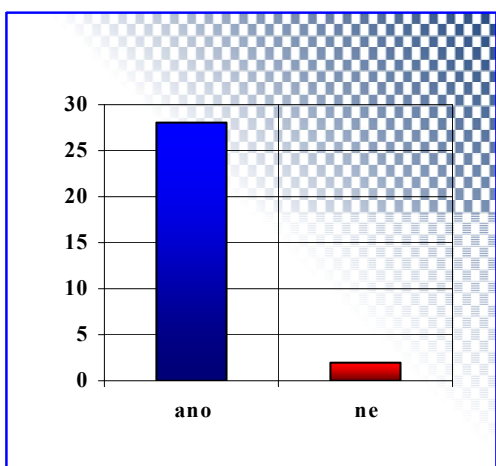

Dílčí hodnocení:

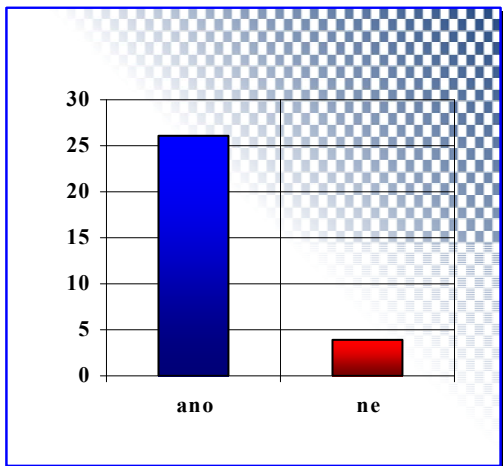
- PC používají ve volném čase všichni respondenti, někteří dokonce velmi často
- PC je dospívajícími ve volném čase využíván nejčastěji ke komunikaci, k brouzdání a surfování po internetu, naopak nejméně jim slouží PC k hraní různých her
- většina respondentů používá při práci internet, pouze dva uvedli, že internet nepoužívají a průměrně na něm tráví 3,6 hodiny.
- všichni dotazovaní uvedli, že internet používají ke komunikaci, dále k vyhledávání informací a poslechu hudby, nejméně vyhledávají na internetu hry, více než polovina je nehraje vůbec
- nejvíce jsou vyhledávány logické hry, závodní, méně střílečky a nejméně společenské
- téměř polovině respondentů nevadí v médiích násilí a brutalita, ani nadměrné množství sexuální a pornografické tematiky, naopak téměř polovina respondentů odmítá vulgaritu v médiích, ale všichni shodně uvedli, že tuto tematiku nevyhledávají

IV. Preference volnočasových aktivit, sebereflexe

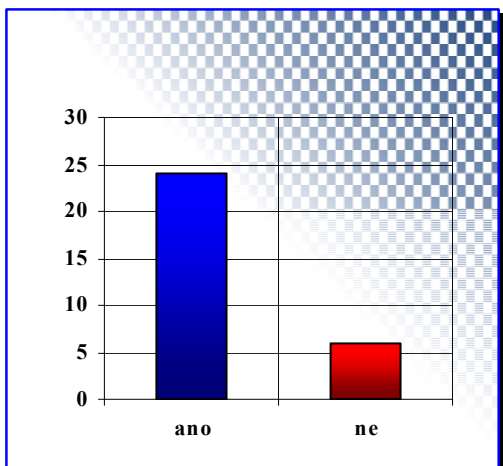
20. Posloucháš ve svém volném čase hudbu? (rádio, RMG, hi-fi, MP3, MP4...)

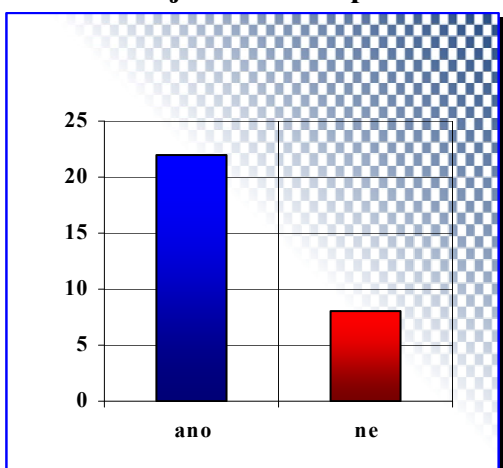
21. Navštívuješ koncertní vystoupení, hudební festivaly a přehlídky?

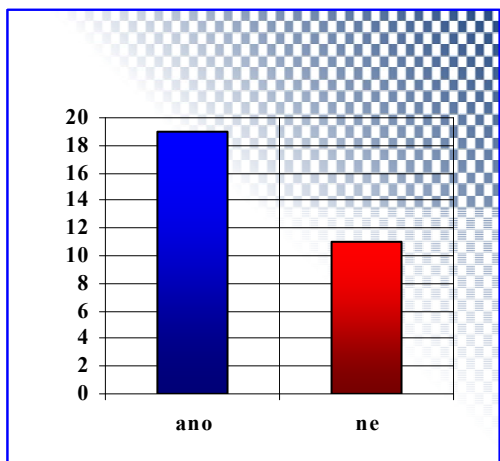
22. Navštívuješ filmová představení (kino, filmový klub, kinokavárna, veřejné projekce)?

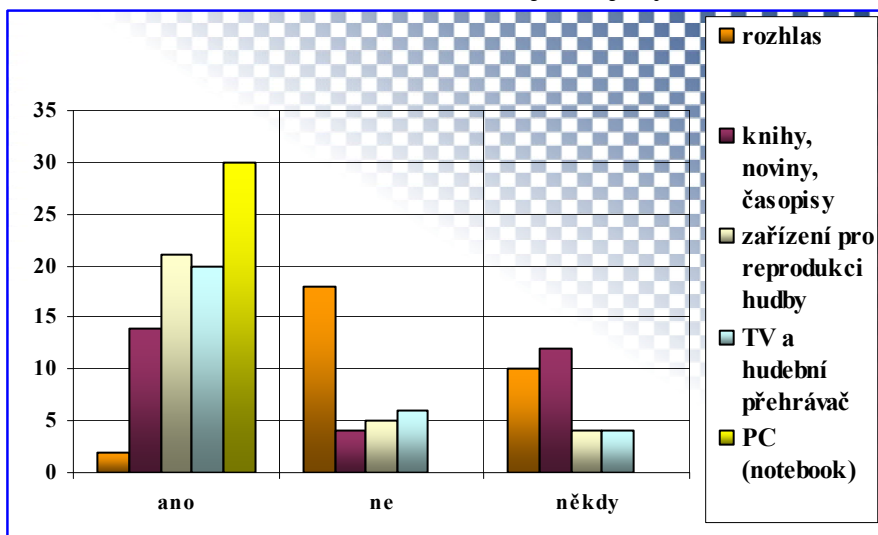
23. Navštívuješ divadelní představení?

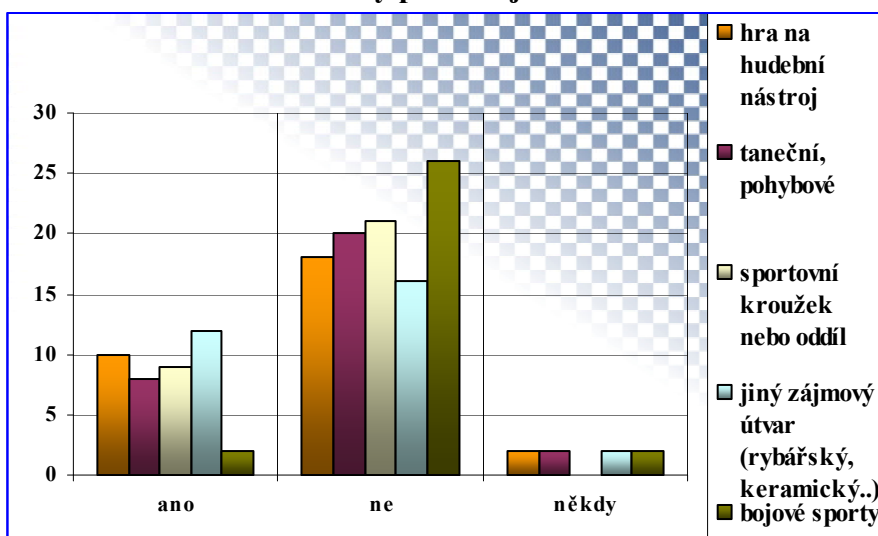
24. Navštěvuješ umělecké galerie, výstavy, přehlídky, veletrhy?

25. Jaká média ve svém volném čase nejčastěji využíváš?

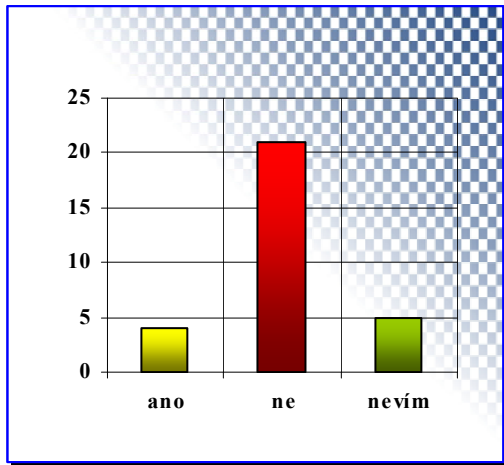

26. Jaké mimoškolní aktivity provozuješ?

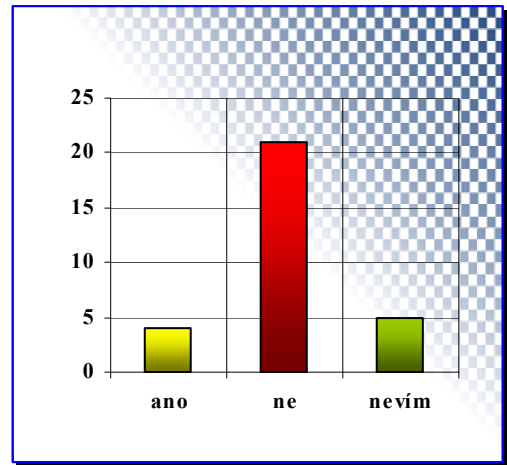

27. Do jaké míry souhlasíš s následujícími výroky?

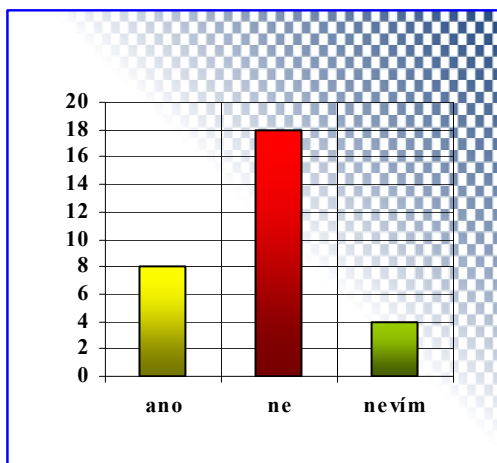
„Dokázal bych žít bez mobilního telefonu.“

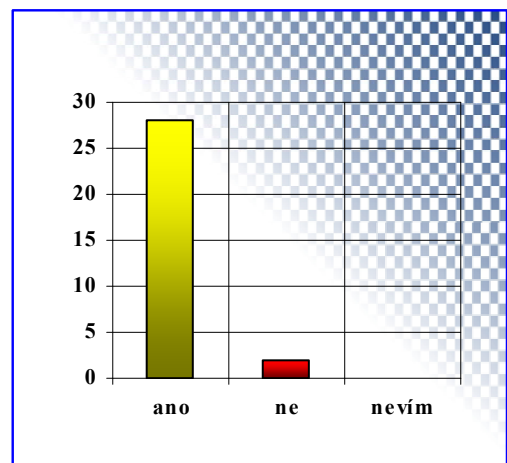
„Dokázal bych žít bez počítače.“

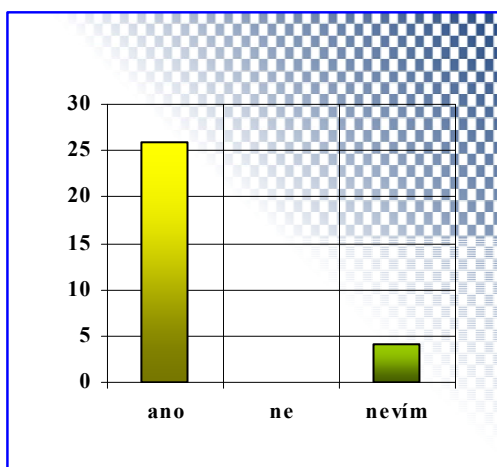
„Dokázal bych žít bez TV.“

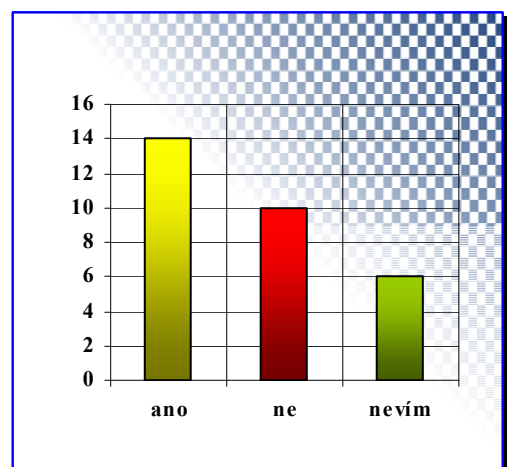
„Řekl bych o sobě, že jsem obětavý a kamarádský.“

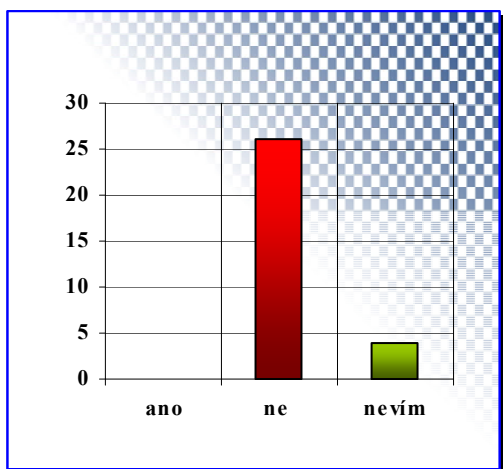
„Je pro mě samozřejmostí pomáhat slabším.“

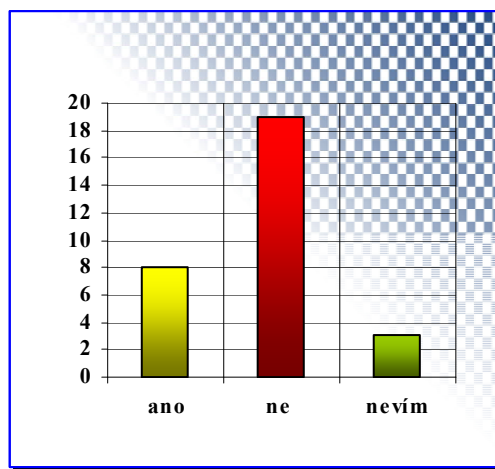
„Mé reakce jsou často vznětlivé.“

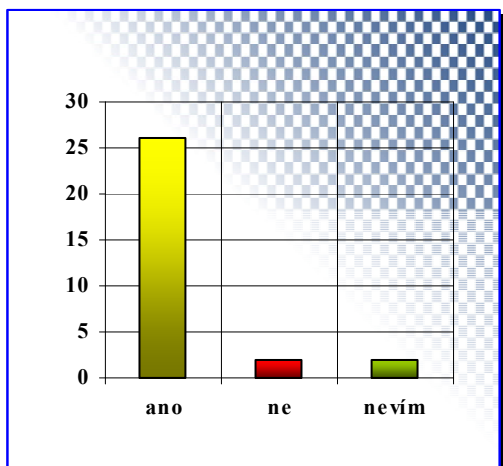
„Řekl bych o sobě, že jsem agresivní.“

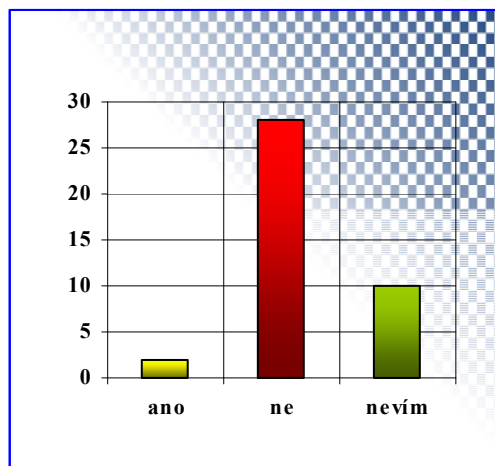
„Stalo se, že jsem fyzicky ublížil někomu druhému.“

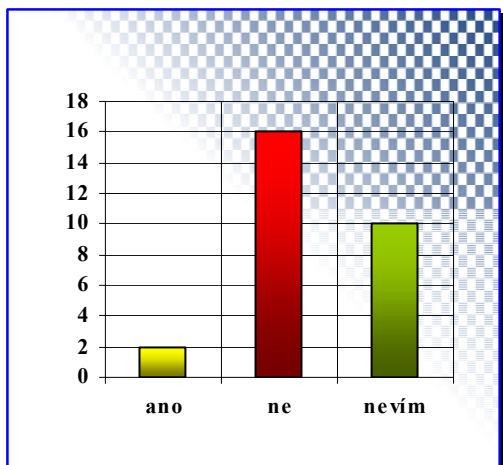
„Často si povídám s někým dospělým.“

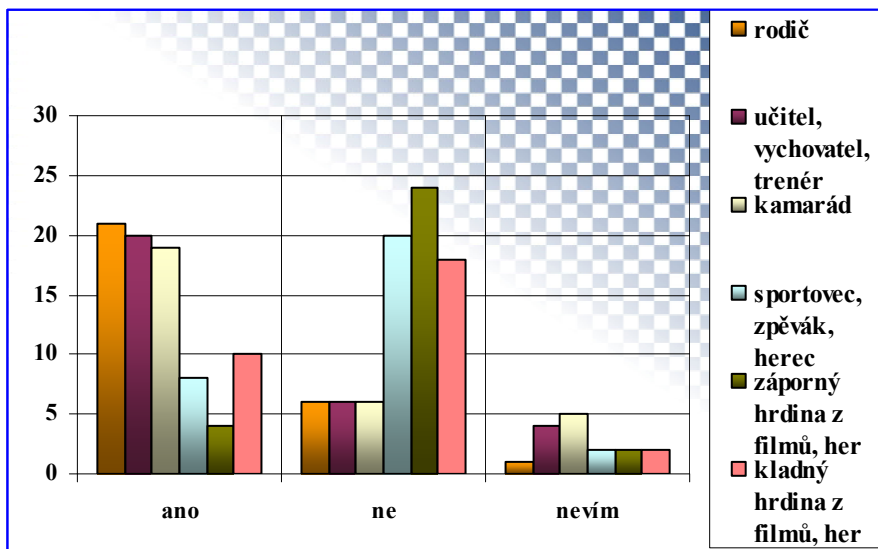
„S dospělými se bavím pouze tehdy, pokud je to nevyhnutelné.“

„V tom, co dělám, mě ovlivňuje kamarád/ka, parta apod.“

28. Uved', kdo by mohl být tvým vzorem:

Dílčí hodnocení:

- všichni respondenti shodně uvedli, že ve svém volném čase nejvíce preferují poslech hudby, někteří dokonce velmi často
- nejvíce využívaným médiem je PC, dále zařízení pro reprodukci hudby, tištěná média a nejméně poslouchají respondenti rozhlas
- v mimoškolních aktivitách uvedli respondenti nejčastěji účast v zájmových kroužcích, hru na hudební nástroj, poměrně málo jsou zapojeni sportovních oddílů a nejméně respondentů provozuje bojové sporty
- velké oblíbenosti se mezi respondenty těší koncertní vystoupení a festivaly, všichni uvedli, že navštěvují kina a filmové kluby, poměrně vysoký počet respondentů navštěvuje i divadelní představení, naopak nejméně navštěvují galerie a výstavy
- převážná většina respondentů uvádí, že by nedokázala žít bez mobilního telefonu a počítače, naopak by dokázali žít bez TV
- velká většina respondentů se hodnotí, že jsou obětaví a kamarádští, a že dokáží pomáhat slabším
- téměř polovina respondentů o sobě tvrdí, že jsou vznětliví, ale většina zároveň uvádí, že nejsou agresivní a neubližují někomu druhému
- většina respondentů uvádí, že nemá problémy komunikovat s dospělými
- respondenti si příliš nepřipouštějí, že by je ovlivňovala parta nebo kamarád
- většina respondentů uvádí jako svůj vzor rodiče, vychovatele, trenéra, učitele, kamaráda, velký vliv na respondenty nemají sportovci a filmoví hrdinové

5.3 Dílčí závěr

Tento dílčí závěr je shrnutím uskutečněného šetření. Sdělení respondentů jsou bezesporu zajímavá, někdy i poměrně překvapivá. Mnohdy jsou částečně protichůdná.

V první části dotazníku (preferenze tištěných médií) se ukázalo, že respondenti dávají přednost periodickému tisku, před knihami. Překvapivě nečtou příliš časopisy pro mládež.

Druhá část výzkumného šetření (preferenze TV a vizuálních nosičů) ukázala, že respondenti sledují televizi a DVD, VHS a jiné vizuální nosiče, ale příliš od nich neočekávají. Hledají zde sice i poznání, ale spíše při této činnosti relaxují a nemají pocit, že by sledování těchto médií bylo pro ně výrazným zdrojem energie.

Ve třetí části dotazníku (preferenze počítače a internetu) bylo zjištěno, že daleko více času než u televize, tráví respondenti u počítače a na internetu. Preferují především komunikaci a často zde vyhledávají hudbu. Zajímavé je zjištění, že mládeži příliš v médiích nevadí násilí, brutalita a erotika, ale všichni shodně tvrdí, že tuto tematiku záměrně nevyhledávají. Naopak jim v médiích více vadí vulgarita.

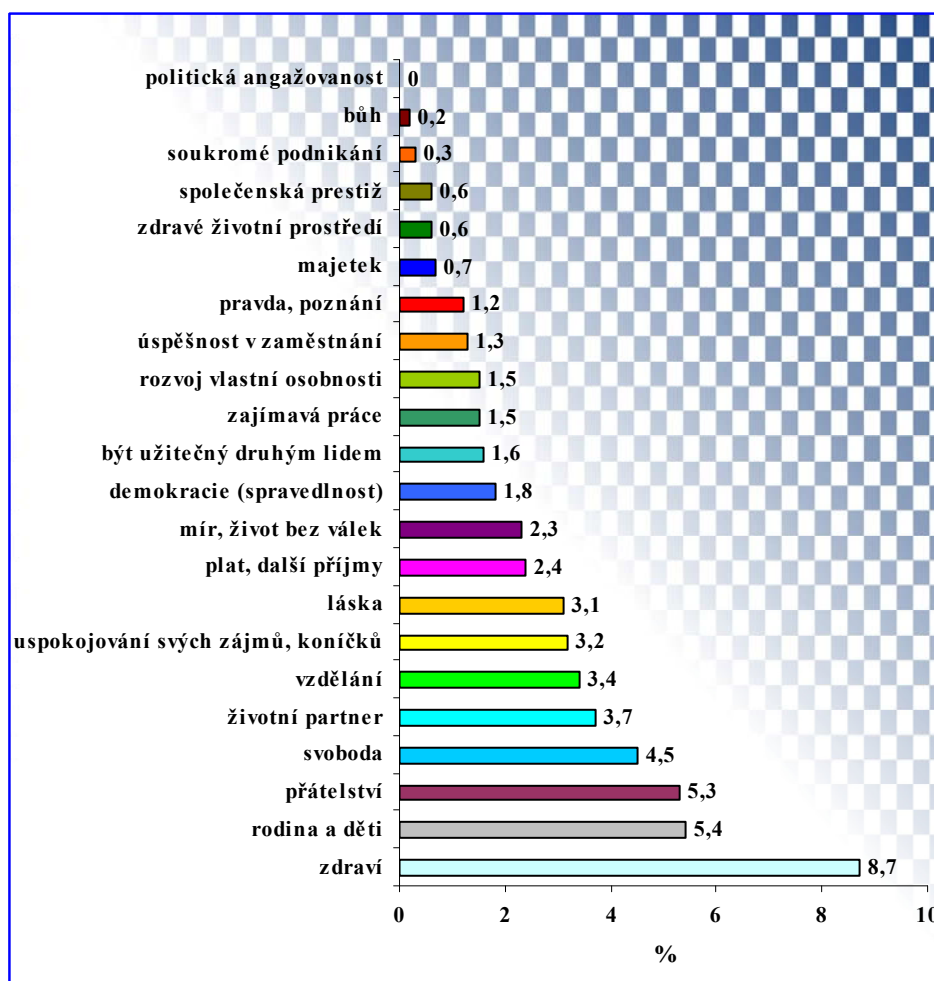
Čtvrtá část dotazníku (preferenze volnočasových aktivit a sebereflexe) ukázala, že dospívající poslouchají nejraději hudbu. Poměrně nízké číslo vykazují sportovní aktivity. Potěšitelné je, že respondenti celkem často navštěvují koncerty, filmová a divadelní představení. Jen těžko si dovedou představit život bez mobilního telefonu a počítače. Naopak téměř nepotřebují televizi. Většina uvádí, že jsou ochotni pomáhat druhým, že nejsou agresivní a bez větších problémů jsou schopní komunikovat s dospělými. Většina dává přednost živým vzorům, před filmovými hrdiny.

5.4. Prezentace dotazníku č. 2

Respondentům byl dále předložen dotazník č. 2, jehož účelem bylo zjistit strukturu hodnot současné mládeže a zároveň otestovat hypotézu uvedenou v úvodu této práce, že hodnoty zpravidla zůstávají neměnné, ale mění se jejich žebříček. Dotazník obsahoval vybrané hodnoty.²⁹ Respondenti měli vybrat 10 subjektivně nejdůležitějších hodnot a seřadit je podle významu za použití škály 1 až 10. Číslice 10 znamenala nejdůležitější hodnotu a číslem 1, byla označena hodnota nejméně důležitá. Výsledek dotazníku byl rovněž porovnán se závěry hodnocení autorů různých empirických

²⁹SAK,P. SAKOVÁ,K. Mládež na křižovatce. Praha: Svoboda servis 2004, ISBN 80-86320-33-2

výzkumů provedených v letech 1992 až 2008 různými institucemi (např. Petr Sak, Karolína Saková, Mládež na křižovatce).

5.5. Dílčí závěr

Cílem tohoto šetření bylo zkoumat a analyzovat, jaké hodnoty dospívající preferují. Nikdo z respondentů, ač mohli, nedoplnil další hodnotu. Všichni přijali hodnoty nabízené v dotazníku.

Pokud porovnáme výsledky tohoto šetření s výsledky empirických výzkumů tvořících časovou řadu z let 1993, 1997, 2000 a 2002³⁰ zásadní odchylky nenalezneme.

Jasně vede zdraví, před láskou, partnerem, rodinou a dětmi. Úplně poslední je uváděna politická angažovanost a na předposledním místě je Bůh. Tato data z předešlých let, se tedy téměř shodují s průzkumem, který je součástí této práce z roku

³⁰ SAK,P. SAKOVÁ,K. Mládež na křižovatce. Praha: Svoboda servis 2004, ISBN 80-86320-33-2

2012. Hodnoty uváděné na prvních místech, se dokonce shodují s prezentací výzkumů ze 70. a 80. let. Určité odchylky lze samozřejmě nalézt, například u soukromého podnikání, které se proti předchozím průzkumům výrazně propadlo. Jeho nejvyšší preference byly zaznamenány na začátku 90. let. To může být jistým odrazem nedůvěry dospívajících k „čistotě“ tohoto prostředí. Obdobně působí srovnání s prezentací výsledků uveřejněných v roce 2009.³¹ Sám autor publikace „Inventura hodnot“ Ing. Libor Prudký Ph.D, uvádí, že se v České republice přístup k hodnotám příliš nemění. Podle Prudkého je patrný nárůst hédonistických hodnotových orientací a zároveň rostou rovnostářské orientace. Česká společnost si údajně vytvořila takzvanou českou variantu neoliberalismu, o nedůvěře ke všemu novému cizímu. Převládá názor: *„Já sám odpovídám za své skutky – ať mi do toho nikdo vzdálený, cizí a odlišný nemluví“*.³²

³¹ PRUDKÝ, L. a kol. Inventura hodnot, Nakladatelství Academia, Praha 2009, ISBN 978-80-200-1751-2

³² RŮŽIČKA, L. Problém evropských a českých hodnot. E-polis, 2009, www.e-polis.cz/rozhovory

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zjistit a zanalyzovat, do jaké míry mohou média ovlivnit hodnotový žebříček dospívající mládeže. Jako určitý „vedlejší produkt“ bylo zjištění, jakým způsobem tráví dospívající volný čas, zda se zapojují například do kroužků, jaký mají vztah k dospělým a jaké preferují vzory. Domnívám se, že soubor těchto zjištění, může určitým způsobem napovědět, zda mají média skutečně takový vliv na mladou generaci, jak je v samotných médiích prezentováno. Všichni máme ještě před očima rozesmátého ředitele jedné komerční televize s jeho oblíbeným zajícem „Zazou“ a koláčem sledovanosti. Náš průzkum však naznačil, že dospívající příliš televizní vysílání nevyhledávají, a ani nemají pocit, že by jim přinášelo, kromě relaxace, nějaký výrazný požitok. Stejně je tomu při sledování různých nosičů (VHS, DVD). Z toho lze odvodit, že televize má negativní vliv spíše na střední a starší populaci. Když televize odvysílá, že bude málo vajec, tak lidé kupují rovnou slepice. Pro dospívající je příznačné, že si takovou „katastrofickou“ situaci nepřipouštějí. Navíc je to zřejmě způsobeno i tím, že televize, zvláště komerční, jednotlivé zprávy zkracují, uvádějí je bez odpovídajících komentářů, a když vysílají diskuze, tak jsou plné osobních invektiv a jen málo napomáhají k vysvětlení problému. To pravděpodobně mládež určitým způsobem „odpuzuje“. Masivní tok informací (většinou negativních) způsobil jev, který již byl v této práci zmíněn, že to, co dělali dříve cenzori, děje se právě pod tlakem množství informací. Dříve lidé četli zprávy mezi řádky, dnes je mnozí ignorují. I proto zřejmě dospívající raději poslouchají hudbu z různých nosičů, než z rádií. Příjemné zjištění přinesl výzkum v oblasti kulturních aktivit. Respondenti uvedli, že poměrně často navštěvují koncerty, festivaly, kina a divadla. Již méně se jim líbí galerie. To ovšem ukazuje na skutečnost, že současní dospívající nejsou tak „nekulturní“, jak se o nich tvrdí. Prostě jsou posuzováni podle vzorce, který si nesou všechny generace. To znamená, že ta současná generace je úplně nejhorší ze všech, které tu byly. Naše generace byla pro babičky také drzá, byli jsme neznabozi, nosili jsme jeansy, nechtěli jsme se učit tančit polku a měli spoustu dalších vad. Výzkum však ukázal, že dospívající přikládají velký význam komunikaci. Aktivně ji vyhledávají na internetu, ale nebrání se komunikovat s dospělými. Pouze dva respondenti uvedli, že s dospělými komunikují, jen když musí. To si zřejmě poměrně značná část dospělé populace neuvědomuje. Kdo jiný než dospělý, by měl dospívajícímu vysvětlit, že ne vše, co vidí

v televizi, čte v tisku nebo na internetu, je pravda. Bohužel mnoho současných dospělých má v této oblasti problémy samo se sebou. Zde se promítá, jaký vliv měly na život lidí v naší zemi již zmiňované společenské a ekonomické zvraty a hlavně média. Generace dnešních padesátníků je poznamenána cenzurou bývalého režimu. Současní lidé ve věku kolem 35 - 40 let, vyrůstali pod vlivem překotné doby devadesátých let, kdy se něco učili podle starých osnov ve škole, ale v televizi, v rozhlasu a tisku bylo to, co se naučili, zpochybňováno různými samozvanými odborníky, kteří najednou rozuměli úplně všemu. Neustále jim bylo novými „osvícenými“ specialisty na dějiny podsouváno, že se máme někomu za něco omlouvat, že musíme odstranit některé památníky, například Jana Husa ze Staroměstského náměstí nebo Jana Žižku z Vítkova, protože ho tam dal minulý režim. Omyl! Toto sousoší bylo na Staroměstském náměstí od roku 1915 a Jan Žižka byl sice umístěn na Vítkov v 50. letech, ale vítězný návrh pocházel asi z roku 1935. Tento výklad dějin, měl podle mého názoru, destruktivní vliv na národní cítění. Klaněli jsme se na „Východ“ nyní se klaníme na „Západ“. Stále se nemůžeme zbavit určité servility k velkým státům. Tento stav samozřejmě ještě prohlubovala některá média. Tím chci říci, že mnozí dospělí nedokáží dospívajícím vysvětlit určité jevy, které provázely dobu minulou a provázejí i dobu současnou. Současná sociologie také hovoří o tom, že docházelo ke konkurenčnímu rozštěpení socializačních mechanismů. Různé socializační činitele (rodina, škola, masová média, atd.) vytvářejí protikladné socializační tlaky.³³ I v souvislosti s výchovou, cíle výchovných a vzdělávacích aktivit školy a rodiny se často velmi lišily, někdy byly dokonce protichůdné, což vedlo k jakési dvojkolejnosti výchovy. V některých souvislostech to platí dodnes.³⁴

Proto dospívající mohou hledat vysvětlení jinde a mohou podlehnout modelu, který jim předkládají média. Média představují pro mladé lidi určité nebezpečí, které spočívá zejména v tom, že to co vidí a dělají ve virtuálním světě, pak chtějí dělat i světě reálném a dost dobře nerozlišují mezi virtuální a skutečnou realitou.³⁵ Nakonec zjistíme, že se nic neděje samoúčelně. Dejme si do souvislosti kampaň proti důchodcům, která probíhala v některých médiích (zejména v tištěných tzv. pravicových) zhruba před třemi lety, kdy byli důchodci vykreslováni jako lidé, kteří mohou za to, že se dnešní mladí mají špatně, protože musí na staré doplácet. V tu chvíli se na sociální síti Facebooku

³³ KELLER, J. Nedomyšlená společnost, Brno: Doplněk, 1992

³⁴ KRAUS, B. SÝKORA, P. Sociální pedagogika I. Institut mezioborových studií Brno, Brno 2009

³⁵ VÍZDAL, F. Sociální psychologie I, Institut mezioborových studií Brno, Brno 2010

strhla až nenávistná diskuse mezi mládeží o tom, jak jsou staří lidé nemožní. A co se nestalo? Nová vláda nám předložila návrh důchodové reformy, kdy by si měli mladí šetřit na důchod v soukromých fondech. Spekulace? Možná! Byla uvedena kampaň pouze „dělostřeleckou přípravou“ vlády za použití médií, zaměřenou na určitou skupinu lidí? Berme to jako námět k zamyšlení. Určitě se však ukázalo, že média vliv na dospívající mohou mít, i když při volném rozhovoru před vyplňováním dotazníků, si jejich přílišný vliv na svou osobu nepřipouštěli. Diskuze na sociální síti byla důkazem, že mládež některá témata vnímá poměrně citlivě. Otázkou zůstává, zda jsou schopni číst a vstřebat komentáře sociologů, kteří před podobnými kampaněmi varují, protože mohou vyvolat nežádoucí pnutí ve společnosti. Zde by měla zřejmě následovat reakce rodičů, kteří by měli dospívajícím vysvětlit, že důchodci nejsou žádnými parazity, ale jsou to naopak lidé, kteří celý život poctivě pracovali, a tím si zaslouhují úctu. Existují dvě cesty, jak do vlivu masmédií vstupovat. Na té první by se měl rodič (učitel, vychovatel) snažit oslabit negativní působení masmédií tím, že podrobí důkladné obsahové (věcné) a formální, estetické a uměnovědné analýze konkrétní výtisk časopisu nebo určitý televizní (rozhlasový) pořad, který dospívající sledují a ukázat jim slabiny a nedostatky (nepřirozenost, stereotypnost, vyumělkovanost). Na druhé cestě by se měl pokusit vzbudit i kulturně jinak orientovanému jedinci touhu po elementárních, přirozených aktivitách a stimulovat je potřebu je poznat, procítit.³⁶

Proto se domnívám, že nezastupitelnou roli na socializaci dospívajících, na utváření hodnot a jejich žebříčku, má stále rodina. Toto tvrzení je možné opřít o výsledek dotazníkového šetření, kdy respondenti uváděli jako svůj možný vzor rodiče, učitele, vychovatele, tedy, reálné osoby ze svého blízkého okolí. To ukazuje také na skutečnost, že doba akčních hrdinů, která nás zachvátila po roce 1989, je podle výsledků výzkumu, již spíše minulostí. Poukazuje na to i výsledek druhého dotazníku, kde respondenti upřednostňují hodnoty, jako jsou zdraví, rodina, životní partner, děti a vzdělání. Mnohdy jsou tím vyjádřena spíše přání, jak by měla rodina skutečně vypadat, protože mnozí sami žijí v neúplné rodině. Současná doba posílila význam rodiny jako útočiště před veřejným světem, je více než jindy protiváhou prostoru veřejného. Často vystupuje, zejména v sociálně slabém prostředí, jako jediný opěrný bod, kam se její členové, především děti, mohou uchýlit.³⁷

³⁶ KRAUS, B. SÝKORA, P. Sociální pedagogika I. Institut mezioborových studií Brno, Brno 2009

³⁷ KRAUS, B. SÝKORA, P. Sociální pedagogika I. Institut mezioborových studií Brno, Brno 2009

Na základě tohoto výzkumu není samozřejmě možné tvrdit, že je vše v pořádku. Nelze zavírat oči nad jevy, které může způsobit patologická závislost na některém z uvedených médií. Média sama, však přinášejí zejména zprávy o negativním působení, například, internetu na mládež, protože jeho pozitivní vliv není zajímavý. V této souvislosti uvedu příklad mediální manipulace. Pes bojového plemena pokouše člověka a média spustí kampaň proti těmto plemenům. Přitom nejvíce osob je pokousáno jezevčíkem nebo kokršpanělem. Vliv a také nebezpečí masových médií pro život společnosti spočívá v tom, že masová média mohou být účinným nástrojem manipulace lidí určitou zájmovou skupinou osob, což může mít nedozírné následky.³⁸ Naopak přiměřené používání internetu, může vyvést některé jedince ze společenské izolace. Lidé mohou komunikovat i s několika přáteli v různých částech světa. Naše generace si mohla dopisovat maximálně s pionýrem ze Sovětského svazu nebo z NDR. Samozřejmě nezdravé nadužívání internetu, her a dalších médií, může člověka do takové izolace uvrhnout, a to takovým způsobem, že žije v nějakém svém virtuálním světě. Bohužel tomuto jevu nahrává současná situace ve společnosti. Zatímco v devadesátých letech se lidé snažili uplatnit v podnikání, vydělat co nejvíce peněz, vybudovat si společenské postavení, mnohdy i na úkor rodiny, tak v současné době chtějí lidé také vydělávat peníze, ale spíše z důvodu holého přežití a propadají se do nežádoucích stavů (apatie, deprese, alkoholismus, násilí). Současná politická garnitura sice zdůrazňuje, že dělá mnoho pro spokojený život rodin, ale neodpustím si výraz, že pouze planě žvaní. Ale to nás vrací zpět k rodině, vzájemné komunikaci a předávání hodnot.

V úvodu práce jsem napsal, že se pokusím vyslovit určitou premisu, jak se bude vyvíjet naše mládež. Provedený výzkum mi dal naději, že současná mládež není rozhodně tak špatná, jak se nás snaží někteří lidé přesvědčit. Dospívající mají možnost stát se vzdělanými lidmi, s dobrým rozhledem, jazykovým vybavením, samozřejmě pokud se vzpamatuje naše školství a povede mládež tak, aby měla opět dostatečné obecné znalosti. Hrůzným příkladem byla vědomostní soutěž uvedená v jedné televizi v USA. Otázka zněla: „Čím se platí v Anglii“. Následoval tupý výraz respondenta. Nebo když žena (ne jedna) neví, co je gravidita a řekne, že je to zemská přitažlivost. Určitě je potřeba v dospívajících opět probudit národní uvědomění, ale ne tím, že se bude násilím vyučovat ve školách, jak to plánoval poslední ministr školství.

³⁸VÍZDAL, F. Sociální psychologie I, Institut mezioborových studií Brno, Brno 2010

A opět jsme u role rodiny a společnosti. Základem zdravé mládeže, je tedy zdravá společnost a rodina. To by mělo být předmětem snažení politické reprezentace, aby byly dospívajícím vytvořeny podmínky pro jejich harmonický rozvoj. Zní to jako otřepaná fráze, ale je to naše budoucnost, i přes určitý pesimismus, který vyjádřil diskutující uvedený v této práci, že současní mladí nejsou schopni zvrátit vývoj společnosti a nastolit nový řád, protože příliš přebírají naše vidění světa.

Z výše uvedeného tedy vyplývá: „Ano média mohou a v určitých případech mají na žebříček hodnot dospívajících vliv, ale možná ne tak silný, jak je mnohdy prezentováno. Účinným protipólem by měla být rodina. U vzorku respondentů je patrné, že když je jejich volný čas smysluplně naplněn a v rodině probíhá normální komunikace, nepřikládají dospívající vlivu médií velký význam.

RESUMÉ

V této bakalářské práci s názvem „Vliv médií při formování hodnotového žebříčku dospívajících“, bylo pracováno s hodnotami, žebříčkem hodnot v různých obdobích vývoje naší společnosti, dospívajícími, médii, jejich fungováním, postavením ve společnosti a zejména jejich možným působením na utváření žebříčku hodnot u dospívajících. Bylo testováno, jaké hodnoty dospívající preferují a zda mají na jejich strukturu a pořadí vliv média, ať už tištěná, televize nebo internet. Práce je rozdělena do dvou částí, a to na teoretickou část a část praktickou.

Teoretická část je složena ze čtyř kapitol, ve kterých byly poměrně podrobně vysvětleny základní pojmy. V první kapitole byla věnována značná pozornost vysvětlení pojmu hodnota. Druhá kapitola byla zasvěcena žebříčku hodnot dospívajících v různých etapách vývoje naší společnosti a byly zohledněny zvraty, kterými společnost prošla. Třetí kapitola byla věnována pojmu „dospívající“ a byla zde poměrně obsírně rozpracována struktura dnešní mládeže, její základní subkultury. Předmětem čtvrté části práce byla média. Především byla věnována pozornost jejich vlivu na společnost, způsobu jejich práce a dále byla zpracována určitá psychoanalýza médií.

V praktické části byl proveden výzkum prostřednictvím dvou dotazníků, které byly předloženy jednotlivým respondentům. Zpracované výsledky byly porovnány s prezentacemi empirických výzkumů v publikacích *Mládež na Křižovatce* (Petr Sak) a *Inventura hodnot* (Libor Prudký). Cílem bylo otestovat hypotézy, zda se změnily hodnoty a jejich žebříček u dospívajících, zda a jakým způsobem je tento proces ovlivňován médii.

ANOTACE

Milan Kubica. **Vliv médií při formování hodnotového žebříčku dospívajících** (Bakalářská práce). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií, 2012, 70 stran.

Tato práce je zaměřena na vliv médií na hodnoty a formování žebříčku hodnot dospívajících. Hlavním cílem práce je zjistit, zda a jakým způsobem mohou ovlivňovat média strukturu hodnot a formování jejich žebříčku u dospívajících v naší společnosti. Byly otestovány dvě hypotézy: „*Hodnoty jsou neměnné a mění nepouze jejich žebříček*“ a „*Média podstatně ovlivňují vývoj žebříčku hodnot dospívající mládeže.*“

KLÍČOVÁ SLOVA

Definice pojmů hodnota, vznik hodnot, žebříček hodnot, dospívající, subkultury mládeže, média.

ANOTATION

Milan Kubica. Media influence on forming of adolescents value system. (Bachelors work)
University of Tomáš Baťa, Zlín, Faculty of Humanistic studies, Institute of Interdiscipline Studies, 2012, 70 pages.

This work is focused on media influence on Society values , and Value system of adolescents .

The main target of this work is to find out whether, and by what means could media influence structure of Value system of adolescents in our society.

Two hypothesis were tested : „ Values are unchanging, the change is only in value system“, and „ Media greatly influence development of value system of adolescents.

KEY WORDS

Definition of terms: value, origin of values, value system , adolescent, youth subcultures, media.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

FRANKL, V. E. Člověk hledá smysl. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1994,

HEWSTONE, M., STROEBE, W. Sociální psychologie. Moderní učebnice psychologie, Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5

JIRÁK, J. KÖPPLOVÁ, B., Masová média, Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-466-3

KELLER, J. Nedomyšlená společnost, Brno: Doplněk, 1992

KRAUS, B. SÝKORA, P. Sociální pedagogika I. Institut mezioborových studií Brno, Brno 2009

MACEK, P. Adolescence , Praha: Portál , 2003, ISBN 80-7178-747-7

MEZULÁNÍK, R. Z vůle médií, Stati k novinářské teorii a praxi, Praha: HERMES, 2006, ISBN 80-903852-0-6

ONDREJKOVIČ, P. Negatívne stránky individualizácie mládeže, Bratislava: Pedagogická fakulta UK, 1997

PRUDKÝ, L. a kol. Inventura hodnot, Praha: Nakladatelství Academia, 2009, ISBN 978-80-200-1751-2

SAK, P. Proměny české mládeže, Praha: Nakladatelství Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8

SAK, P., SAKOVÁ, K., Mládež na křižovatce. Praha: Svoboda servis 2004, ISBN 80-86320-33-2

SMOLÍK, J. Subkultury mládeže, uvedení do problematiky, Praha: Granada Publishing, 2010, ISBN 978-80-247-2907-7

RŮŽIČKA, L. Problém evropských a českých hodnot. E-polis, 2009, www.e-polis.cz/rozhovory

VÍZDAL, F. Sociální psychologie I, Institut mezioborových studií Brno, Brno 2010

Internet

www.encyklopedie.seznam.cz

HALÍK, T. K rozpravě o hodnotách, www.seznam.cz

HNUTÍ LÍPA, Hodnoty v České společnosti, www.centrum.cz

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - anonymní strukturovaný dotazník č. 1 „Dospívající a média“

Příloha č. 2 - anonymní strukturovaný dotazník č. 2 „Hodnoty“

Příloha 1

Dotazník „Dospívající a média“

Chlapec *dívka* *věk:*

I. Preference tištěných médií

1. Četl ti někdo v dětství pohádky, říkadla...?

Ano, velmi často, ne, nikdy

2. Čteš v současné době ve volném čase knihy?

Ano, velmi často, ne, nikdy

3. Jaké knihy čteš?

Dětské knihy

Ano – ne - někdy

Dobrodružné

Ano – ne - někdy

Odborná literatura

Ano – ne - někdy

Sci-fi a fantasy

Ano – ne - někdy

Detektivní

Ano – ne - někdy

4. Čteš nějaký periodický tisk (noviny, časopisy)?

Ano, velmi často, ne, nikdy

5. Jaký periodický tisk čteš?

Denní tisk

Ano – ne - někdy

Časopisy pro mládež

Ano – ne - někdy

Tématicky zaměřené časopisy

Ano – ne - někdy

II. Preference televize a vizuálních nosičů

6. Díváš se na televizi?

Ano, velmi často, ne, nikdy

7. Kolik času denně strávíš sledováním TV?

0h 1h 2h 3h 4h 5h 6h 7h a více

8. Jaké pořady v TV nejčastěji a nejraději sleduješ?

Pohádky, pořady pro mládež

Ano – ne - někdy

Soutěžní, zábavné, reality

Ano – ne - někdy

Sportovní, hudební, dokumenty

Ano – ne - někdy

Akční, sci-fi, thrillery, horory Ano – ne - někdy

9. Do jaké míry souhlasíš s následujícími výroky?

„TV sleduji kvůli novým informacím a poznatkům.“ Ano – ne - nevím

„Sledování TV mi poskytuje odpočinek a relaxaci.“ Ano – ne - nevím

„TV mi dodává energii (kladnou nebo zápornou).“ Ano – ne - nevím

„TV sleduji hlavně pro zábavu.“ Ano – ne - nevím

„Mé rodiče zajímá, co a jak často v TV sleduji.“ Ano – ne - nevím

10. Sleduješ pořady také na VHS, DVD, Blue-ray disku ...?

Ano, velmi často 1 2 3 4 5 6 7 ne, nikdy

11. Jaké pořady na DVD nebo jiných nosičích sleduješ?

Pohádky, pořady pro mládež Ano – ne - někdy

Soutěžní, zábavné, reality Ano – ne - někdy

Sportovní, hudební, dokumenty Ano – ne - někdy

Akční, sci-fi, thrillery, horory Ano – ne - někdy

12. Do jaké míry souhlasíš s následujícími výroky?

„DVD, VHS a jiné nosiče sleduji kvůli informacím a poznatkům.“ Ano – ne - nevím

„Sledování DVD, VHS mi poskytuje odpočinek relaxaci.“ Ano – ne - nevím

„DVD, VHS mi dodává energii (kladnou nebo zápornou).“ Ano – ne - nevím

„DVD, VHS sleduji hlavně pro zábavu.“ Ano – ne - nevím

„Mé rodiče zajímá, co a jak často na DVD, VHS sleduji.“ Ano – ne - nevím

III. Preference počítače a internetu

13. Používáš ve volném čase (mimo školu) PC?

Ano, velmi často, ne, nikdy

14. K jakým účelům PC nejčastěji využíváš?

Doplnění výuky, vyhledávání informací Ano – ne - někdy

Brouzdání a surfování po internetu Ano – ne - někdy

Hraní různých her Ano – ne - někdy

Komunikace (sms, e-mail, ICQ, chat) Ano – ne - někdy

K pracovním účelům (world, excel) Ano – ne - někdy

15. Využíváš při práci na PC internet?

Ano, velmi často, ne, nikdy

16. K jakým účelům nejčastěji využíváš internet?

Vyhledávání informací Ano – ne - někdy

Poslech hudby a sledování filmů	Ano – ne - někdy
Hraní různých her	Ano – ne - někdy
Komunikace	Ano – ne - někdy

17. Kolik času denně mimo školní výuku strávíš u PC?

0h 1h 2h 3h 4h 5h 6h 7h a víc

18. Jaké hry na počítači nejraději a nejčastěji hraješ?

Logické	Ano – ne - někdy
Sportovní	Ano – ne - někdy
Střílečky	Ano – ne - někdy
Společenské	Ano – ne - někdy
Závodní	Ano – ne - někdy

19. Do jaké míry souhlasíš s následujícími výroky?

„Násilí a agresivita v médiích jsou mi velmi nepříjemné a zcela je odsuzuji.“	Ano – ne - nevím
„Násilí a agresivita se mě osobně nedotýká, nevadí mi.“	Ano – ne - nevím
„V médiích aktivně vyhledávám tematiku násilí a agresivity.“	Ano – ne - nevím
„V TV, v tisku a na internetu mi nejvíce vadí násilí a brutalita.“	Ano – ne - nevím
„Vulgarity v médiích hodnotím velmi negativně.“	Ano – ne - nevím
„Nadměrné množství sexu a pornografie v médiích odsuzuji.“	Ano – ne - nevím

IV. Preference volnočasových aktivit, sebereflexe

20. Posloucháš ve svém volném čase hudbu? (rádio, RMG, hi-fi, MP3, MP4...)

Ano, velmi často 1 2 3 4 5 6 7 ne, nikdy

21. Navštěvuješ koncertní vystoupení, hudební festivaly a přehlídky?

Ano, velmi často, ne, nikdy

22. Navštěvuješ filmová představení (kino, filmový klub, kinokavárna, veřejné projekce)?

Ano, velmi často, ne, nikdy

23. Navštěvuješ divadelní představení?

Ano, velmi často, ne, nikdy

24. Navštěvuješ umělecké galerie, výstavy, přehlídky, veletrhy?

Ano, velmi často, ne, nikdy

25. Jaká média ve svém volném čase nejčastěji využíváš?

Rozhlas	Ano – ne - někdy
---------	------------------

Knihy, noviny, časopisy	Ano – ne - někdy
Zařízení pro reprodukci hudby	Ano – ne –někdy
TV a zařízení pro reprodukci obrazu	Ano – ne – někdy
Počítač (notebook, laptop)	Ano – ne – někdy

26. Jaké mimoškolní aktivity provozuješ?

Hra na hudební nástroj	Ano – ne – někdy
Taneční, pohybové	Ano – ne – někdy
Sportovní kroužek nebo oddíl	Ano – ne – někdy
Jiný zájmový útvar(rybářský, keramický...)	Ano – ne – někdy
Bojové sporty	Ano – ne – někdy

27. Do jaké míry souhlasíš s následujícími výroky?

„Dokázal bych žít bez mobilního telefonu.“	Ano – ne - nevím
„Dokázal bych žít bez počítače.“	Ano – ne - nevím
„Dokázal bych žít bez TV.“	Ano – ne - nevím
„Řekl bych o sobě, že jsem obětavý a kamarádský.“	Ano – ne - nevím
„Je pro mě samozřejmostí pomáhat slabším.“	Ano – ne - nevím
„Mé reakce jsou často vznětlivé.“	Ano – ne - nevím
„Řekl bych o sobě, že jsem agresivní.“	Ano – ne - nevím
„Stalo se, že jsem fyzicky ublížil někomu druhému“	Ano – ne - nevím
„S dospělými se bavím pouze tehdy, pokud je to nevyhnutelné.“	Ano – ne - nevím
„Často si povídám s někým dospělým.“	Ano – ne - nevím
„V tom, co dělám, mě ovlivňuje kamarád/ka, parta apod.“	Ano – ne - nevím

28. Uved', kdo by mohl být tvým vzorem:

Rodič	Ano – ne - nevím
Učitel, vychovatel, trenér	Ano – ne - nevím
Kamarád	Ano – ne - nevím
Sportovec, zpěvák, herec	Ano – ne - nevím
Záporný hrdina z filmů, her	Ano – ne - nevím
Kladný hrdina z filmů, her	Ano – ne - nevím

Příloha 2

Hodnoty

Předkládám Vám seznam vybraných hodnot, o něž lidé ve svém životě usilují. Pokud Vám nějaká hodnota nevyhovuje, můžete ji škrtnout a nahradit jinou. Můžete také přidat hodnoty, které zde nejsou uvedeny, jestliže je považujete za důležité. Poté podtrhněte 10 hodnot, které považujete za nejdůležitější a které toužíte uskutečnit ve svém životě. Potom seřadte tak, že napíšete číslo 10 u hodnoty, která je pro Vás nejdůležitější až po 1 u hodnoty, která je pro Vás z těch, které jste si vybral/la nejméně důležitá.

zdraví	plat, další příjmy
láska	úspěšnost v zaměstnání
mír, život bez válek	rozvoj vlastní osobnosti
uspokojování svých zájmů, koníčků	vzdělání
životní partner	politická angažovanost
svoboda	být užitečný druhým lidem
přátelství	majetek
rodina a děti	soukromé podnikání
zdravé životní prostředí	společenská prestiž
demokracie (spravedlnost)	veřejně prospěšná činnost
pravda, poznání	bůh
zajímavá práce	

10 _____

9 _____

8 _____

7 _____

6 _____

5 _____

4 _____

3 _____

2 _____

1 _____